

SZAKDOLGOZAT

Madár Gábor
Szőlész-borász felsőoktatási szakképzés

MATE Georgikon Campus
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Georgikon Campus
Szőlész-borász felsőoktatási szakképzés szak

Vilonya község szőlészetének és borászatának
bemutatása

Belső konzulens: **Dr. Lukács Gábor**
Egyetemi docens

Külső konzulens:

Készítette: **Madár Gábor**
I02ZU3
Levelező tagozat

Intézet/Tanszék: **MATE Georgikon Campus**

Készthely
2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés, célkitűzés.....	4
2. Irodalmi áttekintés	6
2.1. Vilonya környezete	7
2.2. Vilonya múltja	11
2.3. Vilonya jelene, meglévő értékeink	30
2.3.1. Természeti adottságok	31
2.3.2. Épített örökség- értéktár	33
3. Vilonya jövője, saját vizsgálat	44
4. Összefoglalás.....	51
5. Irodalomjegyzék:	53
6. Mellékletek.....	54
6.1. Melléklet- néprajzi gyűjtés	54
6.2. Melléklet- Vilonya szőlőhegyei	58

1. Bevezetés, célkitűzés

*„Amikor a Jóisten a teremtés végén megpihent, egy marék kavicsot talált a zsebében, és ezt lehajította a Földre.
Így jött létre Vilonya...”*

(helyi mondás)

Vilonya község Veszprém vármegye délkeleti részében található a Veszprém, Várpalota, Balatonfűzfő képzeletbeli háromszög közepén. Lakóinak száma 682 fő (KSH 2022.01.01.) A település három jelentős dunántúli földrajzi egység találkozásánál helyezkedik el: a Bakony, a Mezőföld, és a Balaton-felvidék.

1. ábra: Vilonya elhelyezkedése (Forrás: <https://malagarden.hu/vilonya-arpad-kori-erodtemploma/>)

Vilonya környékén már a földművelés elterjedésének időszakában, a neolitikumban megtelepedett az ember (k.e. 5500 körül). A Séd-patak völgye fölötti árvízmentes teraszon ideális feltételek voltak az itt megtelepülő népeknek. A szőlőtermesztést a Római Birodalom provinciabeli megjelenésétől (k.e. 9) datálom, mivel a Belső-hegy délnyugati peremén található római kori településnyom alapján feltételezhető, hogy a mindenhol elterjesztett borkultúrát ide is magukkal hozták, és a területi adottságok már akkor is rendelkezésre álltak.

Vilonyán egészen a 20. század második feléig virágzó szőlő, és bortermelés folyt, mely mostanra szinte teljes egészében megszűnt. Divatosan szólva a 24. órában vagyunk.

Szakedolgozatom elsődleges célkitűzése a figyelem felkeltése, és a folyamatok visszafordításának megkísérlése.

Rendkívül fontosnak tartom, hogy a ma itt élők minél többet megtudjanak őseink múltjáról, életéről, főbb tevékenységeiről.

Talán segítséget nyújthat ebben ez a szakedolgozat is.

2. Irodalmi áttekintés

Alapvető segítséget nyújtott a település honlapján fellelhető, az önkormányzat megrendelésére készített településrendezési eszközök felülvizsgálatához kapcsolódó megalapozó vizsgálat. Mivel itt többszörösen is felhasználták Dövényi Zoltán Magyarország kistájainak katasztere című 1990-ben megjelent könyvét, már volt kiindulópontom. A későbbiekben is több alkalommal tértem vissza a megalapozó vizsgálatához, egy rendkívül jól összeszedett, és részletes munka, melyen látszik az elfogulatlan külső szemlélő megújító jellegű szemlélete. Korhű leírásokat adtak Rómer Flóris, és Rhé Gyula úti leírásai, de nagy örömet hozott mikor rátaláltam a Hölgyfutár magazin 1861-es cikkére, melyben a településnév eredet egy újabb verziója kerül elő. Temesváry Kálmán helyi lelkész, a Vilonyai malmok története című írása az egyetlen helytörténeti könyv, amely a település történetét kívánja feldolgozni, a továbbiakban gyakran idézek tőle. A II. világháború végétől az 1970-es évek végéig szolgálatot teljesítő lelkipásztor felbecsülhetetlen munkát végzett. Mária Terézia császárnő, és magyar királynő úrbéli rendeletének megalkotásához birodalomszintű teljes felmérést rendelt el, amely leírás betekintést enged a település 18. századi életébe, lakosainak adataiba. Boronkay János vármegyei szolgabíró végezte el. A 19. század tekintetében kiemelkedő a falu szülötte Pap Kovách Gábor, a szabadságharc honvédtisztje, később a Dunántúli református egyházkerület püspöke, és Komárom város országgyűlési képviselője. Szakdolgozatomban részletesen nem térek ki rá, mert életútját felkutatta ifjabb Farkas Béla történelemtanár, helyi lakos, szakdolgozatát szívből ajánlom elolvasásra mindenkinek. A kiegyezést követően a települést is az országos tendencia jellemzi, a kiemelkedően gyors fejlődéssel, a kisparaszti réteg minimális erősödésével. Földbirtokok tulajdonjogának tekintetében azonban még a Zichy grófi család a többségi tulajdonos. A századfordulón a Monarchia lőtér létrehozásáról határoz Hajmáskér mellett, mely terület tulajdonváltása okán a Zichy család vilonyai, és királyszentistváni birtokai földrajzilag leválasztódnak a várpalotai birtokközpontról, így ezeket árverésre bocsájtják, lezárva a nemesi család 250 éves helyi történelmét. A 20. századnál már inkább a helyi emlékezetre próbáltam hagyatkozni, több-kevesebb sikerrel. A kezdeti forrásgyűjtési hiányosságokból konzulensem, Dr. Lukács Gábor mozdított ki, aki rengeteg archív anyag elérését tette lehetővé.

2.1 Vilonya környezete

Vilonya a Bakony, a Balaton-felvidék és a Mezőföld határán, a Balatontól 8 km-re található. Határát dolomitkopárok, karsztbokorerdők, telepített fenyvesek, lankás legelőterületek, folyóvíz menti élővilág és hullámos felszínű szántók egyaránt jellemzik. Két fő tájképi eleme a falun átkanyargó Séd patak és a Vilonyai-hegyek, melynek csúcsa a Sukori, a falu fölé magasodik.

Dövényi Zoltán, Magyarország kistájainak katasztere című munkájában a települést az alig 40 km²-es nagyságú Vilonyai-hegyek kistájában láthatjuk. A kistáj a Bakony egyik előhegyének tekinthető, a település több földrajzi egység találkozásánál van: északról a Bakony, keletről a Sárrét, nyugatról a Veszprém-Devecser árok, dél-délnyugatról a Balaton-felvidék határolja. Ezek az adottságok nagyon változatos természeti környezetet adnak a területnek. (Dövényi 2010.)

A település északi fele a kettős csúccsal rendelkező Sukori-hegyre (Belső- és Külső-hegyre, vagy másként Berty-, és Kis-hegyre oszlik), illetve az ettől északkeletre húzódó, a térképeken Kőkapuként, helyben Szent-Mihály hegyként is nevezett hegyre kúszik fel.

Az északi területet, és a település területének 2/3-át ez a dolomitkopárral fedett, dombos táj jellemzi, míg a déli, és keleti területeken a Séd, és a Sárrét irányába pannóniai időszakú löszös, kavicsos hordalékkúpok találhatóak, mely a közigazgatási terület 1/3-át teszi ki

A terület természeti adottságait tehát nagyban meghatározza az, hogy tájak, régiók találkozásánál terül el, s ennek megfelelően a környezete kis területen is igen változatos.

Dövényi szerint: „dolomitkopárok, karsztbokorerdők, száraz gyepek, legelők, telepített fenyvesek és hullámos felszínű szántók egyaránt jellemzik, meghatározó a déli lejtésű Belső- és Külső-hegy látványa, illetve a település egyetlen jelentős felszíni vízfolyása, a Séd. „(Dövényi, 2010)

A terület a Sárrét felé, enyhén DK-i irányba lejtő felszínű, É-i része az alacsony domblábi háta és lejtők domborzati típusába sorolható. A legnagyobb magasságú pont a már említett Sukori-hegy, a maga 252,5 méteres tengerszint feletti magasságával, a hegytől északi irányban egy kisebb völgygel elválasztva a 240 méter magas Kőkaputól.

A Vilonyai-hegyek kistáj központi területének 49%-át paleozoos vulkáni, és üledékes permi homokkő, pannon agyag és homok, valamint pleisztocén lejtőüledéken képződött, agyagos vályog mechanikai összetételű, sekély termőrétegű (40-70 cm), ezért szélsőséges vízgazdálkodású barnaföldek borítják. Földminőségi besorolásuk a 15-30 (ext.) és a 25-35 (int.) termékenységi kategória.

Területük mintegy fele részben erdőként, 35%-ban legelőként, 5%-ban szőlőként, és 10%-ban szántóként hasznosítható. Vilonyától keletre a barnaföldek löszös üledéken képződtek, erős erodáltságuk miatt azonban ezek is sekély termőrétegűek. A barnaföldeket mészkövön képződött, igen gyenge termőképességű, 50%-ban sziklagyepekkel, 30%-ban erdővel borított rendzinák övezik, 49% területi részarányban. A rendzina talajok minegy 5%-a szőlőként hasznosítható. Ennek ellenére Vilonyán a szőlő- kert- és gyümölcs művelésű területek együttesen sem érik el a termőföldek 0,5%-át.

A korábbi időszakokban jelentősebb kiterjedéssel jelenlevő szőlő- és gyümölcsstermesztés művelésű területek mára visszaszorultak. A szőlőművelésű és kertgazdasági kisparcellás, zártkerti területek a Sukori-hegy déli és keleti lejtőin csoportosultak három kisebb halmazban, amelyekből mára csak a belterülethez legközelebb eső, Belső- hegyi területen maradtak megművelt területek, azonban ezek nagy része is felhagyásra került már. A Szent Mihály-hegy, és a Külső-hegy már az előző évszázad elejétől fokozatosan megszűnt. Ez tájhasználati szempontból negatív hatású, a régebbi kiskertes, gyümölcsösökkel, és szőlőkkel tagolt változatos táj mára egysíkú, homogén gyepterületé alakult.

A területen nagyon jellemző, és nagyon meghatározó a feltároló örökpanoráma a Sárrétre és a Balatonra.

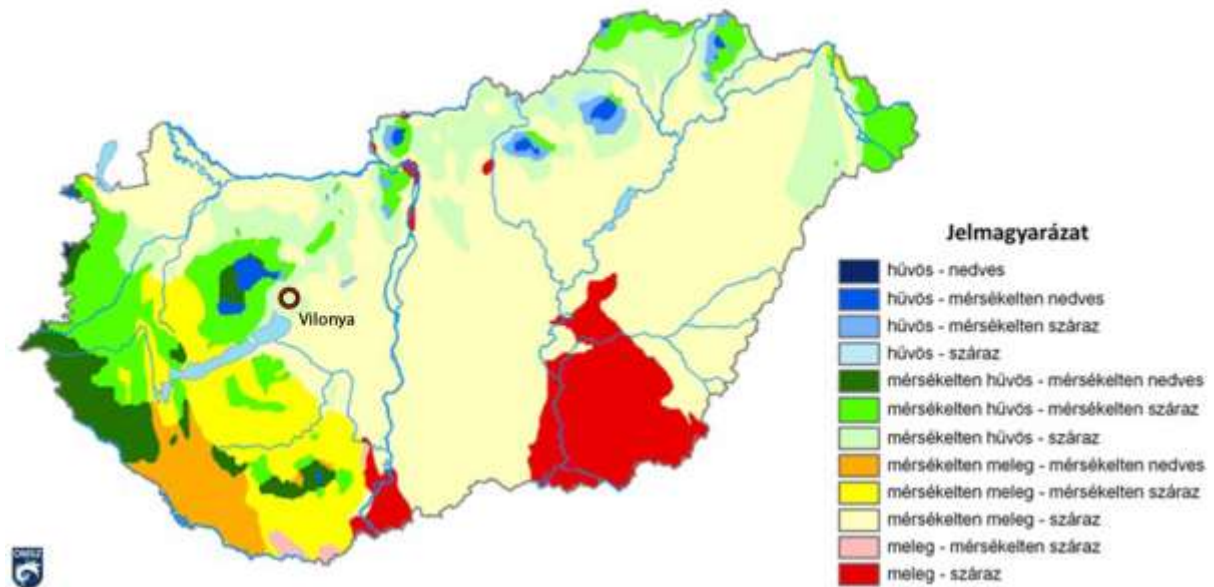
A település címerének középpontjában látható szőlőfürt a szőlőtermesztésnek a falu életében elfoglalt fontos helyét csak alátámasztja.

Dövényi leírása alapján a térség éghajlata mérsékelt meleg, és mérsékelt száraz. Az évi nap-sütéses órák száma megközelítőleg 1970 óra körüli. Az évi középhőmérséklet alacsonyabb, 9,2-9,5 °C közötti.

A fagymentes időszak hossza is rövidebb: megközelítőleg 195 nap, ami április 14-től október 28-ig tart.

Az éves abszolút hőmérsékleti maximumok átlaga 33,0 °C, az abszolút minimumoké -16,0 °C körüli. Az éves csapadékösszeg átlagosan 570-590 mm, amiből a nyári vegetációs időszakban 300-320 mm hullik a térségre.

Az állandóan hóval borított időszak 32 nap körül alakul, az átlagos hóvastagság 20 cm. Az ariditási index 1,18-1,22 körüli, ami száraz.

2. ábra: Magyarország éghajlati körzetei (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

Az uralkodó szelek igen változatosak, kiszámíthatatlanok. A leggyakoribb szélirány az ÉNY-i, míg második helyen a DK-i áll. Az átlagos szélesség 2,5-3 m/s között van. A település erdősültsége a földhivatali nyilvántartás szerint 19%-os, amelynek állományklímája csak kis mértékben javítja a település mikroklimatikus adottságait. Ehhez még hozzájárul a közeli Séd kiegyenlítő hatása is.

Dövényi Zoltán 1990. évben írta Magyarország kistájainak katasztere című munkáját, melyből itt gyakran idézünk. Mára, 33 év elteltével a fenti megállapítások egy része már sajnos nem valós. A napsütéses órák száma jelentősen megugrott a csapadékos időszakok kárára. Ezzel párhuzamosan az éves hőmérséklet átlagok is jelentősen emelkedtek, állandóan hóval borított napokról, és átlag hóvastagságról már nem beszélhetünk. A hótakaró jelenléte, és a tartós fagy immár csak a január-februári időszak egyes napjaira korlátozódik. A régebben jellemző hozzávetőlegesen 600 mm éves csapadéktól jelentősen elmarad az utóbbi évek átlaga, eloszlása is igen szélsőséges, a hagyományos áztató esők teljes egészében megszűntek, nagy csapadékhozamú villám „égszakadások” a jellemzőek, és ezek is egyre ritkábban. A nyári tenyészidőszak alatt gyakorlatilag aszály van, a legcsapadékosabbnak tartott július 2022. évben mindösszesen 4 csapadékosnak nevezhető napot hozott, átlag napi 2-4 mm esővel, amikor a szőlőtőkéknek leginkább szüksége volna a vízfelvétele. A nappali hőmérséklet gyakran közelítette a 40°C-ot.

A kistáj érdekes jellemzője az uralkodó északkeleti szél által a Bakony irányából érkező csapadékszónák eltolódása. A Fűzfői-öböl irányába tartó felhők nyugati irányban kikerülik a kistájat, így még a területi átlagokhoz képest is mérséklődik a csapadékmennyiség.

A klasszikus értelemben vett szőlőhegyeken számos ásott kút romjai találhatóak meg a mai napig, azonban valamennyi kiszáradt. Egyes becslések szerint öntözési céllal fúrt kutak mélysége a Bel-ső-hegy tekintetében minimum 60 méter, de a dolomitbánya közelsége miatt gyakorlatilag értelmetlen, a föld alatti erek esetleges megbolygatása elviheti a vizet. A talajvízre épülő házi kutak mélysége is egyre nő az alacsonyabban fekvő területeken, míg régebben három kútgyűrű mélységben stabil vízhozam volt, mostanra átlag 10 kútgyűrűnél tart a talajvíz szintje.

A még gazdálkodó kisszámú lakosság egyetlen lehetősége a Séd-malomcsatornából való öntözővíz kiemelés maradt, ami az aszályos időszakokban hatványozottan terheli a patakot, és annak élővilágát. Megoldást jelenthetne az ország több pontján már kísérleti jelleggel megvalósított vízgyűjtő puffermedencék létrehozása, a Sukori irányából meginduló villámárvizek begyűjtése, és hasznosítása. Ez hármas haszonnal járna, a villámárvíz okozta gazdasági károk mérséklése mellett az aszályos időszakra tartalékot képezne, és a helyi mikroklímát is javítaná.

Ezen kívül az egyedi vízgazdálkodási megoldások is jelentős mértékben segíthetnek, az ingatlanokon belüli tetőfelületekről lezúduló esővizek begyűjtésével. A belterületeken a csapadékelvezetés csak korlátozottan megoldott, jellemzően a már fentebb említett Sukori irányából lezúduló villámárvizek begyűjtése, és a malomcsatornába vezetése a cél, amely abban az időszakban amúgy is jelentősen felduzzad a bakonyi vízgyűjtő területeiről érkező nagymértékű vízhozam miatt. Ebben az esetben a vízügy szakemberei átterelik a vízhozamot a település közigazgatási területének déli határán haladó Séd mederbe a Vilonya-Királyszentistváni zsiliprendszer segítségével, de ez a mai klimatikus viszonyok között rendkívül pazarló. A településnek új vízgazdálkodási koncepcióra lenne szüksége, hiszen mikor napjainkban teljes tavak, és folyók száradnak ki, nálunk sem lehet garancia a malomcsatorna örökké tartó bő vízhozama.

2.2 Vilonya múltja

Hazánk nyugati részén, a mai Dunántúl területén az ókorban kelta törzsek éltek. Ezek egyikéről, a pannonokról kapta nevét a terület az ókorban: Pannónia.

Pannóniát Kr. e. 9-ben, Augustus császár uralkodása idején foglalták el a római légiók.

A római emlékekre vonatkozóan a 19. századból Rómer Flóristól van adatunk, aki 11. jegyzőkönyvecskéjében a 130. lapon feljegyezi, hogy Vilonyán, a Belsőhegy délnyugati oldalán római régiségek vannak.

1913-ban Rhé Gyula veszprémi múzeumigazgató járja be a Balaton-felvidéket és jegyzi fel a helyi eredetmondát: „Vilonyát illetőleg többször hallottam e vidéken említeni, hogy nevét ’Víl1a nova’ elferdítéséből nyerte, s ha e hitnek kézzelfogható bizonyítéka nincs is, mint e helyet római eredetűnek tartó szájhagyományt érdemesnek tartottam feljegyezni.” (Rhé 1913). Felmérése során változta a lehetséges római útvonalakat is, melyek egyike- álláspontja szerint- a későbbi Vilonyán vezetett keresztül.

Ezt a név eredetet erősíti egy korabeli cikk is, noha itt későbbi névadást feltételeznek, Szent István királyunktól:

„Literről jókor megindultunk. Sötéten terült előttünk a Bakony, ez az erdőkoszorús rengeteg hegylanc, melynek ritkaságait, régiségeit s kincseit a jeles régiségbúvár Rómer Flóris avatott tollal ismertette. Jobbra sz. István s Vilonya kis magyar helységek maradtak el, s legelőször Sóly helységet értük. E vidék sz. István királynak kedves tartózkodó helye lehetett, s innen eredt annak Vilonya (eredetileg Villa nova: Új major) neve. Öreg emberek még emlékeznek egy nagy négyszögű kőre, melynek előlapján e két szó: Villa nova ki volt vésve, de a mely kő a gróf Zichy családnak (mint Vilonya s Szent-István volt földesurának) egyik malmába rakatott bele. Ugyancsak szent István király szabadosai lehettek a közel Szent-Király-Szabadja helységnek törzslakosai is. A sólyi templom igen régi állítólag sz. István király uralkodása előtti időszakból való . . . s habár történelmi szempontból hibásan — de e vidék népmondája azt tartja, hogy István király Sz.István községben született, s a sólyi templomban kereszteltetett meg. A Sólytól Vilonya felé terülő, hegyektől övezett, Csiker folyó által öntözött kisik, a folyam-parton szétszórva emelkedő malmaival, gazdag rétjeivel stb. egyike a ház szebb vidékeinek. A határ termékeny, Vilonya s Szent-Istvánon már végbement a tagosítás, e helységek jelenlegi földesurának, gr. Wabsteinnak tagosított birtoka egy a legjobban rendezett s legcélszerűbben kezelt birtokok közül. Úgy a vilonyai, mint a sólyi szőlőhegy, bort terem ... a sólyi bor a somlai borral vetekedik. Az eddig említett helységek hatá-

rában kopasz, kősziklás hegyek is emelkednek föl, melyeket a másfél századdal ezelőtt gazdag s nagyra nőtt fákból álló erdő koszorúzott. . . a fákat könnyelműen levagdalták, a hegyoldalról a földréteget alásodorták az árvizek, s most ott állnak e hegyek pusztán, kopáran, kiálló szikla élet mint fenyegető ujjak intik a népet, hogy a még erdős hegyeket hasonló sorsra ne juttassa, s a már is érezhető fahiányt még érezhetőbbé ne tegye.”

Forrás: Hölgfutár, 1861. július-december (12. évfolyam, 79-157. szám)1861-11-09 / 135. szám 420-421. oldal

Pesten 1849. november 15-én jelent meg a szabadságharc bukása utáni első irodalmi lap, a Hölgfutár, „közlöny az irodalom, társasélet, művészet és divat köréből”. A Nagy Ignác író alapította és szerkesztette szépirodalmi napilap fő célja a nemzeti irodalom népszerűsítése volt. Az irodalmi, társaséleti, művészeti napilap terjedelmének jelentős hányada társasági és kulturális hírek, tárcacikkek, anekdoták, vidéki és külföldi levelek voltak, s csak kisebb része volt valódi szépirodalom. A kor jeles írói csak a kezdeti időszakban szerepeltek írásaikkal (Arany János, Tompa Mihály és Vajda János) (Arcanum)

Temesváry Kálmán vilonyai lelkész volt 1944-1977 között. 1974-ben kelt Vilonya; Templomunk, és lelkészlakásunk című könyvében a településnév eredetét honfoglaláskori személynévből eredezteti. Kora középkori feltételezett írásmódban Vunula, melyből az Ula török eredetű, ló, vagy lovas küldönc jelentéssel. Fontos lehet, hogy első említéskor a fehervári káptalan 1369-es levelében kerül említésre Vaniola alakban írva, ekkor a falu lakói nemesi jobbágyok, akik lovas katonai szolgálatot adtak a káptalan részére.

„A falu lovakkal való ilyenén kapcsolatára más tényekből is bizonyítást nyerhetünk a falu történetéből. Ezt igyekszik alátámasztani a kaszálók feltörésekor előkerülő rengeteg lófog, és régi lópatkók is.” (Temesváry 1974.)

Temesváry Kálmán a településnév első tagját a Vin; mai formában vén fordítással magyarázza, tehát a névadó korára utal. A lelkész szerint a honfoglalás korában a falu egy népesebb család otthona volt, melynek vezetője a vajda, a falu vínje. Tehát Vilonya neve vén Ula vajda nevéből származott.

A település még meglévő, és vélhetően legrégebbi borospincéje a lelkészlakás alatt meghúzódó keleti pince volt. Az első, bizonyított dátum az 1481 REN felirat, melyből Temesváry Kálmán azt feltételezi, hogy ez csupán a renoválás évét őrző dátum, az építmény ennél régebbi. A felirat 1907-ben a lelkészlakás bejárata fölött elhelyezett kőtáblán szerepelt, sajnos ez már 1974-ben, a

könyv keletkezésekor nem volt fellelhető. A lelkészlakás egyébként 1950-ben a templommal együtt műemléknek lett nyilvánítva.

Visszakanyarodva a római néveredethez; Vilonya Településrendezési Tervéhez 2018-ban készített Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti munkarésze 7 régészeti lelőhelyet tárt fel, melyekből a Vilonya 4. lelőhely Vilonya – Temetőfölde (Belső-hegy délnyugati oldalán) Központi azonosító: 9811 Jelleg: - neolit településnyom 26 - őskori településnyom - római kori településnyom megjegyzéssel van ellátva. A település néveredetén túlmenően megkockáztatható egy további feltevés is:

A rómaiak Pannóniában jelentős szőlő,- és borkultúrát telepítettek meg, feltételezhető, hogy a Belső-hegy délnyugati aljánál található településnyom fölött jelen helyzetben is felismerték, és kihasználták a területi adottságokat, és legalábbis a közelebb eső Belső-hegy tekintetében szőlőművelést folytattak.

Az egykori római út nyomvonala közelében fekvő római kori lelőhely – talán egykori villagazdaság – is van.

A magyarok letelepedésére vonatkozóan semmilyen forrás nem maradt fenn, de a református erőtemplom keletkezését illetően teljes az egyetértés, hogy az Árpád-háziak korában létesült, így feltételezhető, hogy már a kezdetektől jelen voltak ősünk. Temesváry Kálmán lelkész, az 1100-as évek végére teszi keletkezését.

Az első írásos emlékekben, mint a fehérvári káptalan birtoka fordul elő, 1369-ben, elsődleges névváltozata talán a Vanyola névvel kapcsolható össze. A káptalan 50 nemes jobbágya élt itt. Lovas katonai szolgálattal tartoztak, cserébe nemes jobbágyi rangban voltak, káptalani földeket birtokoltak. Nagy becsben tartották a lótenyésztést, ami a katonai határszolgálatok, és a gazdálkodás szempontjából is elengedhetetlen volt. Fenti feltételezéseket erősíti a régészeti lelőhelyeken talált számtalan lovas eszköz, valamint a templom alatti kriptákban feltárt ruhaneműk minősége. Ennek emlékére helyezkedik el a település címerében a lópatkó, mely az ezüstsávon központi helyet elfoglaló szőlőfürt két oldalán található.

3. ábra: Vilonya község címere (forrás: <https://vilonya.asp.lgov.hu/vilonya-kozseg-cimere>)

1481. február 24-én a fehérvári keresztes konvent jelenti a királynak, hogy a Vinyola birtok határai iránt folyó perben a fehérvári káptalan ellen Albert veszprémi püspök, a veszprémi káptalan, Sáry Barlam és István, Péter fehérvári őrkanonok s a pannonhalmi konvent tárgyalásra megidéztek.

A község szőlőtermesztése a 16. században jelentős volt, ugyanis a Vilonyai-hegyek dél-délkeleti lejtői nagyszerű termőhelynek bizonyultak. A terület juhtenyésztésre alkalmas, amely tevékenység később kiegészítette a szőlőtermesztést. A lakosság jellemzően mindig paraszti foglalkozású volt, akik terményeiket a közeli Veszprémben értékesítették. Vilonya határában ekkor két szőlőhegy állt, akkori nevén a Berty, és a Kishegy.

A falu a 16. században a fehérvári préposté volt, majd a század közepén Palota végvárához csatolták. 1559-ben Thury György arra kérte a királyt, hogy íródeákjának, Alistáli Mártonnak adományozza Papkeszi és Vinyola falvakat. A Vilonya elnevezéssel csak a 16-17. század környékétől találkozhatunk. 1620-ban II. Ferdinánd Cziráky Mózesnek a Bethlen Gábor féle mozgalom alatt szenvedett sok kárért 6000 frt.-ban átírja Várpalotát a hozzátartozó következő birtokokkal: Ság, Berhida, Eősi, Vinyola, Csór, Inota, Kisté, Főveny, Péth, Vám, Bedegh, Láng, Alap, Jásd, Szentmihály, Kálóz, Keresztúr, Hörcsögh, Üreg, Múth, Déd, Szent Iván, Jenő, Ladány, Thés, Lepsény, azon kikötéssel, hogy Vizkeleti János Veszprém megyei királyi várának fizessen 4000 frt.-t, mely összegben, eddig a királytól bírta, Cziráky Mózes, pedig 6000 frt.-ban bírhatja mindaddig, míg a király vissza nem váltja. Cziráky halála után felesége, Káldy Zsuzsa pereskedett a birtokokért, majd Zichy Pálhoz fordul, a püspök is vele egyezkedik. 1629 május 18-án Sennyái püspök Zichy Pállal, (1598 - 1638. felesége Csaby Sára) Péter fiával meg is köti az egyezséget és 10000 frt. kölcsönrel visszaváltja a birtokokat.

Az 1640-es években még a török az úr Várpalota környékén, majd 1650-től a Zichy család birtokolja a többi Várpalotához tartozó birtokkal együtt. A család sok évszázados jelenlétére utal a

címerben található, koronából két irányban kinövő szarvas agancs, közte görög kereszt. Ez kettős jelentésű, a Zichyek címere, és utalás a mondára, miszerint itt egykor görög szerzetesek, baziliták éltek, és a templom melletti lelkészlakás az ő kolostoruk volt. Erre tárgyi bizonyítékok nem állnak rendelkezésre.

Bátorfi Lajos: Adatok Zala megye történetéhez című könyve 1878-ban jelent meg. Ennek a könyvnek V. kötetében a 78-80 oldalakon olvashatunk Vilonyáról is. „Az itt lakó népek szájából hallani, hogy ez (tudniillik a lelkészlakás) valamikor Görög Barát klastrom volt, mely mondást láttatik igazolni az épület különös alkotásán kívül az is, hogy ezelőtt 40-45 esztendővel a régi templom újíttatván, annak földalatti boltjaiból vastag kámzsa posztódarabokat hánytak ki, melyek a csontvázak mellett találtattak.”

Temesváry Kálmán inkább az I. Lajos korabeli nemes jobbágyokhoz köti a sírokat.

A község 1696-os úrbéri összeírásában 9 egész telek és 4 féltelék (porta) van. (Veszprém Vármegye összeírásai 1696, 1715, 1720, ford. Takács Endre, VML közlemények 2002):

„Saját szőlőhegyükön 105 kapás nagyságú, 121 urna termést hozó szőlőjük van.” Egy kapás nagysága tájegységenként eltérő volt. Eredeti jelentése akkora szőlőterület, amit egy ember egy nap alatt meg tudott kapálni, pl. Tokaj környékén 100 négyszögöl volt. Urna, másként akó, 40 pint, mai mértékegységgel 58 liter.

„1724-ben 30 helyi birtokosról van adat és a szomszédos falvából is vannak szőlőbirtokosoknak nevezettek.”

Bél Mátyás Veszprém vármegye leírása 1736:

„Földje nedves, de kavicsos, ezért gabonát nehezen terem, termékeny szőlőknek örvend, a magasló dombokon kelet és dél között fehérszőlő bort terem, „

Az 1700-as évek közepétől fokozatosan kipusztultak a szőlők, visszaesett a szántóföldi művelés is. Vilonya telkeinek fele lakatlanná vált.

A korabeli állapotokról a következő beszámoló maradt fenn:

„Vilonya 1768. május 12.

Alább íratlak praesentium per vigorem recognoscálluk, hogy mi die et anno infrascriptis Feölséges Aszszonyunk kegyelmes parantsolattyának értelme szerént, a' Tekintetes Nemes Vármegye commissiójából jöttünk ki ezen Tekintetes Nemes Veszprém Vármegyében helyhezetett Vilonya névű helységben, holott is nemzeti és vitézleő

Simogha Ferencz, méltóságos gróff Zichy István úr eő nagysága palotai tisztartójának jelenlétében élönkben bírván azon Vilonya helységnek s jobbágyok előjáróit, úgymint Miklós Istvánt falu bíróját, Olasz Gergelyt, Horváth Istvánt, Csere Györgyöt esküiteket és a' községhűi Nagy Pétert, Bóta Mihályt, Puskás Imrét, s azokat megesküüttetvén, elsőben is Feölséges Aszszonyunk által kegyeimessen kiadott kilencz punctumokra megkérdézvén s examinálván, hitek szerént e' képpen tettek feleletet tudnia illik.

Ad 1-um. A' helységnek urbáriumma nintsen.

Ad 2-dum. És annak előtte sem volt urbáriumma, sem pedig contractusa, hanem a' mastani szolgálatjaink és adózásuk a' bevett szokás szerént volt ember emlékezetétűi fogva mindenkor.

Ad 3-um. Ugyan ember emlékezetétűi fogva szokásban ment adományok esztendőnként abban állottak, hogy egy egészhelyes gazda 3 forintot és így a' proportione fél és fertályos helyes fizet az uraságnak. A' mennyiben pedig ezen helységnek felét néhai méltóságos gróff Zichy János úr eő excellendája maradéki, más felét pedig méltóságos gróff Zichy István úr eő nagysága bírják, a' föllebb jelentett censuson kívül gróff Zichy Jánosnak ugyan semmit sem adtak, hanem gróff Zichy Istvánnak ennyihány ízben, de azt sem sokszor, circiter 100 tojással és ennyihány háromfival gazdálkodtak annak előtte, de már ennyihány esztendőttűi fogva ez is megszűnt.

Ad 4-um. Vagyon az helységnek haszonvétele egy malomnak negyedrészbűi és az helység korcsmájának félesztendei folytatásából, másik fél esztendőbéli folytatásáért pedig fizet az helység a' méltóságos uraságnak 20 forintot, de ennek haszna oly tsekély, hogy néha a' mészárszékbűi az 20 forint arenda kitelik, néha pedig nem, néha valami kevés marad is az helységnek. Vagyon egy darab kaszállója is circiter öt szekérre való. Tűzre való fája elegendő, szántó földgyei tűrhető termékenységűek, szőlőhegye és malma maga határában. Fogyatkozásit pedig abban mondgya lenni, hogy azonkívül is legelő mezeje kevés lévén, mind a' két uraságnak közönséges árendás birkássa határjoknak nagyobb részét éh. 2do. Az helység határában azonkívül, melyben az helység negyedrészt bír, még két malma lévén a' méltóságos uraságoknak, és azokban vidéki helységeket őrlésre fogadván, a' vilonyaiaoknak réttyeket megétedk, sássokat és reketyéjeket az őrlésnek színe alatt hordgyák.

Ad 5-um. Egy egészhelyes gazdának vagyon kinek 30, kinek 36, kinek kevesebb posonyi alá való szántóföldgye, réttye pedig hasonlóképpen kinek eött, kinek négy szekérre való, a' réteknek egy részén lehetne sarjút kaszálni, de a' vidéki őrlők többnyire mind megétedk, és így tsak néha lehet sarjút kaszálni.

Ad 6-um. Robottyok sem bizonyos napi, sem marhaszámra nem lévén idézve, midőn az uraságoknak szükséges volt, annyiszor robotoltak, és így a' robotra menés és visszazajövés is tsak a' szerént tartatott rendben.

Ad 7-um. Kilenczedet ember emlékezetétűi fogva mindekkoráig mindenféle termésbűi adtak, de mást egyebet sem adózás, sem ajándékképpen nem praestáltak, és nem is kértetett tőlük. Hogy pedig a' kilenczedadás más uraságoknál is szokásban ment, igen is tudgyák.

Ad 8-um. Puszta ház hely egy sincsen.

Ad 9-um. Mind örökös jobbágyságok.

Mely praevio modo előttünk a' fönttírt lakosoknak hitek szerént lett vallásoknál tesszük ezen alázatos reladónkat.

Signatum Vilonya, die 12-a Maii anno 1768.

Boronkay János, Tekintetes Nemes Veszprém Vármegyének processualis viceszolgabírája

Végh János, azon Tekintetes Nemes Vármegyének esküttje

Ezen föllebb kitett vallásunk előttünk elolvastatván és megmagyaráztatván, hogy mi a' szerént vallottuk légyen, recognoscálluk és kezünk keresztvonásával bizonyítjuk.

Falu bírása Miklós István x, Olasz Gergely x, Horvát István x, Csere György x

esküttek, Nagy Péter x, Bóta Mihály x, Pusztás Imre x a községből. „

Forrás: Lichtneckert András: Veszprém vármegye községeinek feleletei az úrbéri kilenc kérdőpontra 1768-1782 - A Veszprém Megyei Levéltár Kiadványai 19. (Veszprém, 2007)

A Mária Terézia által kiadott kilenc kérdőpontra adott feleleteket a szerzőnek szinte teljes számban sikerült felkutatnia.

A szakirodalom eddig 128 olyan megyebeli településsel számolt, ahol végrehajtották az úrbérrendezést, ezért még túlteljesítésről is beszélhetünk, hiszen 137 paraszti vallomást tartalmaz a kötet. Ezekben a paraszti vallomásokban a községek, mezővárosok bírái és esküdtjei eskü alatt vallottak településeik jogi, társadalmi és gazdasági viszonyairól.

1783-ból maradt fenn a településről készített első katonai felmérés térképe. A hegytetőket ekkor még a mainál kisebb kiterjedésben borították erdőségek, azonban nagy területen láthatunk szőlőterületeket annak ellenére is, hogy az írott források szerint ekkorra már jelentősen visszafejlődött a falu szőlőtermesztő jellege.

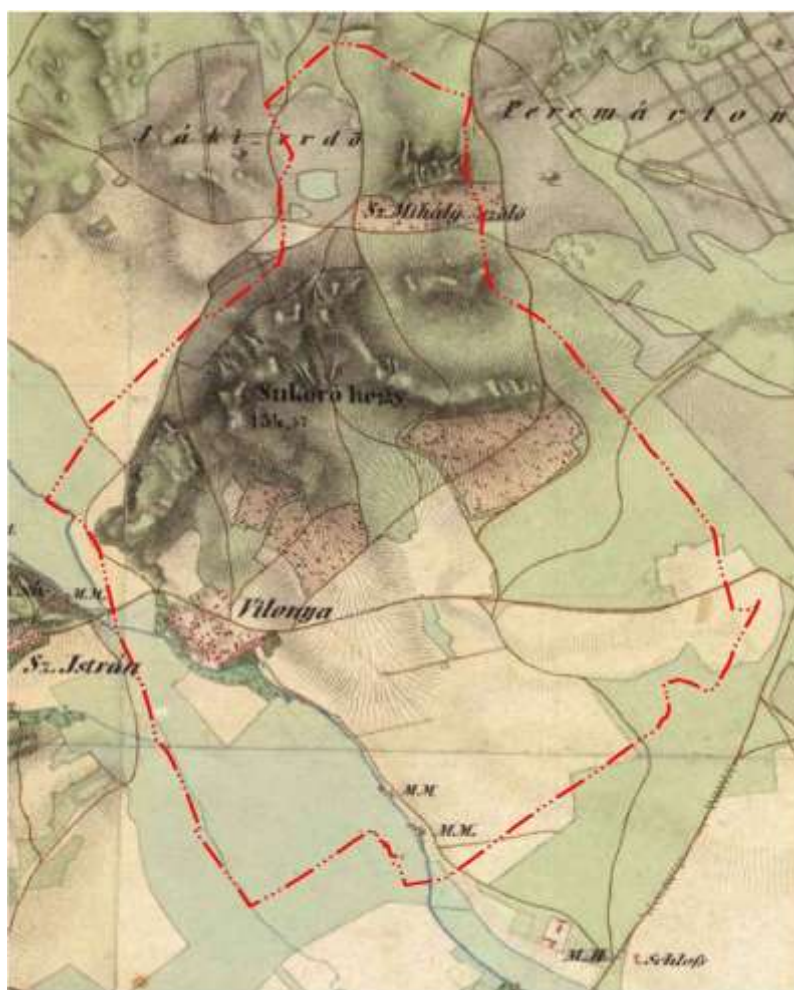
Vályi András leírása 1799 III.: „fölgye sovány, legelője sem elég, erdeje van, szőleje nincs, Sédvizen malma van”

A török kiűzése után megváltozott belső hatalmi viszonyok következtében 1650-től a Zichy család birtokolja Vilonyát. A várpalotai adószedők az urbáriumon felül ingyen szedték a jobbágyságok

javait, így a lakosok mind kevésbé gondozták szőlőiket, ezért azok az 1700-as évek közepétől lassan fokozatosan kipusztultak. A szántóföldek szintén megmunkálatlanok maradtak, egyre kevesebb lett az ígásállat a településen. Ilyen viszonyok között Vilonya telkeinek fele lakatlanná vált ebben az időszakban.

4. ábra: Első katonai felmérés térképe (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

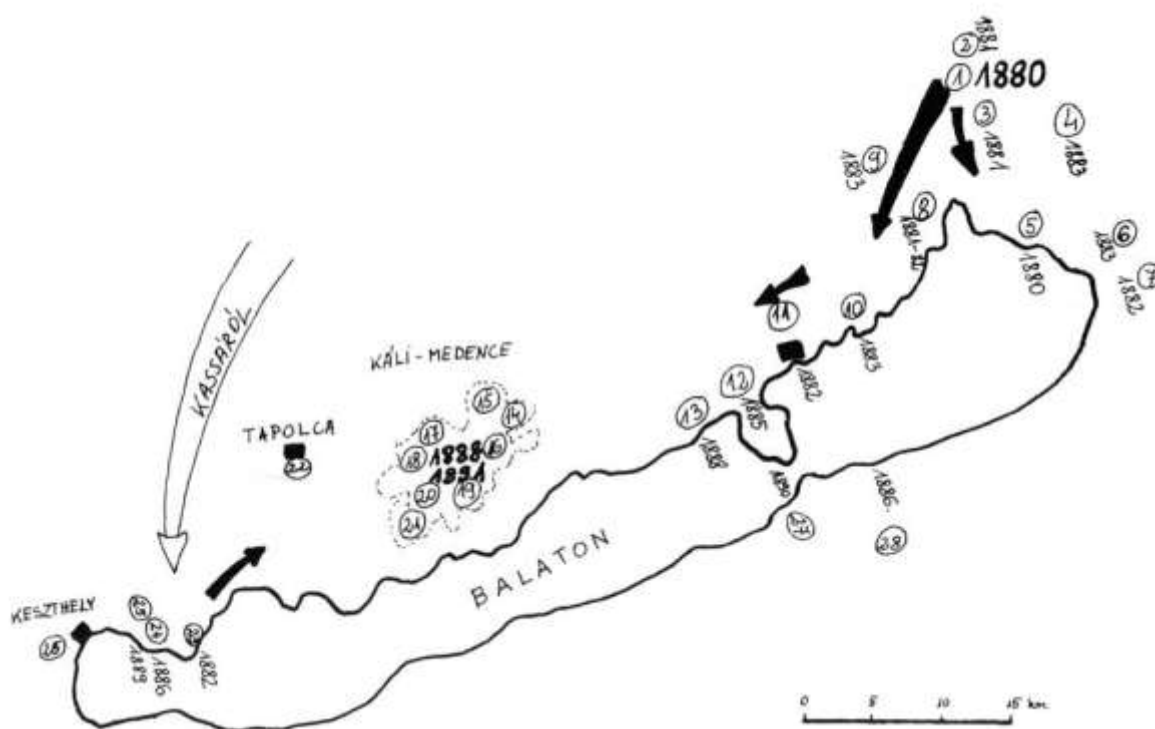
5. ábra: Vilonya a II. katonai felmérésen (1852-1866) (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

A 19. század változásai, a reformkortól kezdődő felvirágzás, és a kiegyezést követő ugrásszerű gyarapodás a település fejlődésében is megmutatkozik. A Séd-malomcsatornán a század végén már öt malom dolgozik, a szőlőterületek nagysága pedig eléri zenitjét. A Belső, és Külső hegyek visszatelepülnek, illetve további új szőlőbirtokokat létesítenek a Kőkapu hegy déli lábánál a Szent-Mihály szőlőben. A szőlőbirtokok kiterjedtsége is jelzi, illetőleg korabeli leírásokban találunk utalásokat, hogy a környező falvak lakosai (Sóly, Királyszentistván, Peremarton, Öskü) is természetek itt szőlőt, ezzel is bizonyítottan látom a terület kiemelt adottságait erre a tevékenységre.

A szőlőterületek aránya ekkorra is növekedett. A korábbi két szőlőskert kissé elmozdulva, a korábbinál nagyobb kiterjedésben látható, míg a Kőkapu déli lejtőin Szent Mihály szőlőként megnevezve új szőlőbirtok is alakult. A hanyatlás megindulását az Amerikai kontinensről behurcolt szőlőgyökér tetű, a filoxéra megjelenése hozta. Az őshonos szőlőfajták tömeges pusztulásnak

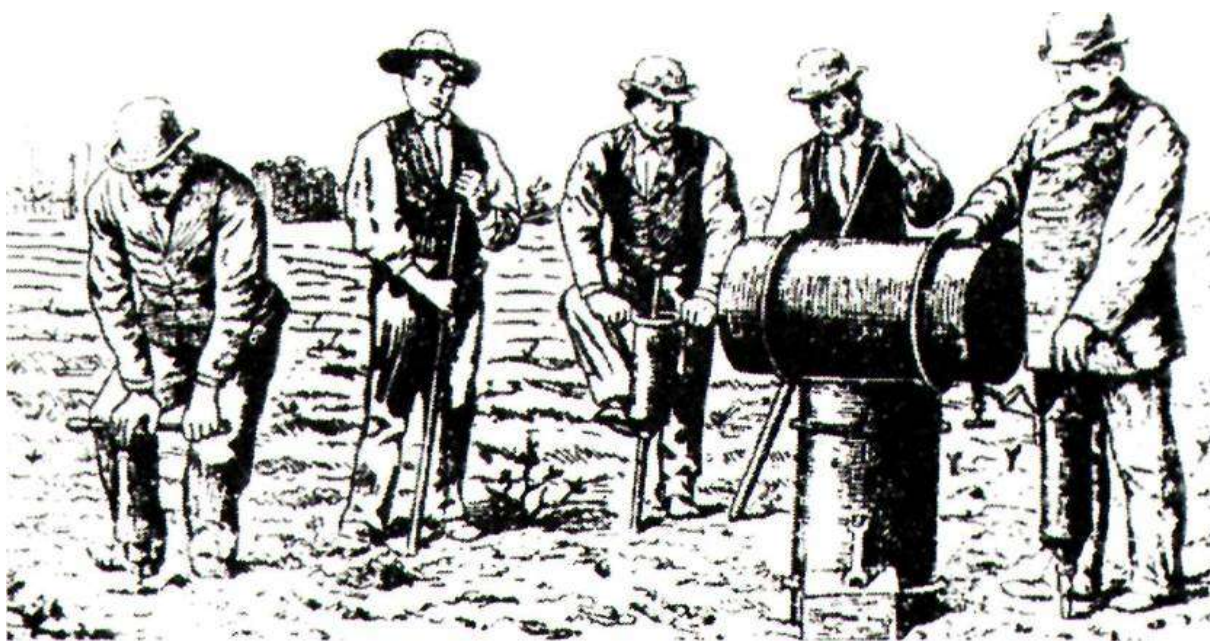
indultak, kétségbeesett kísérletek, mint például a szénkénegezés, nem vezettek értékelhető eredményre, a települést 1881-ben filoxéra zár alá vonták.

Becsült adataim alapján a szőlőtermesztés a területi kiterjedettségi csúcsát az 1881-es filoxéra vészt közvetlenül megelőző időszakban érte el, a III.-IV. Katonai felmérés térképe (1869-1887) ezt erősíti meg. Ekkor a szőlőterületek mérete 60 kataszteri hold (közel 35 hektár), melyből 15 kat. hold 1883-ban zár alá került. Forrás: Borászati Lapok – 11. évfolyam – 1884. 219. oldal (Arcanum)

6. ábra: 1881-ben Vilonya filoxéra zár alá került (forrás: A Veszprém Megyei A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 17. (Veszprém, 1984) Csoma Zsigmond: A filoxéra és hatása a Káli-medencében Veszprém Megyei Múzeumok közleményei 17.) (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

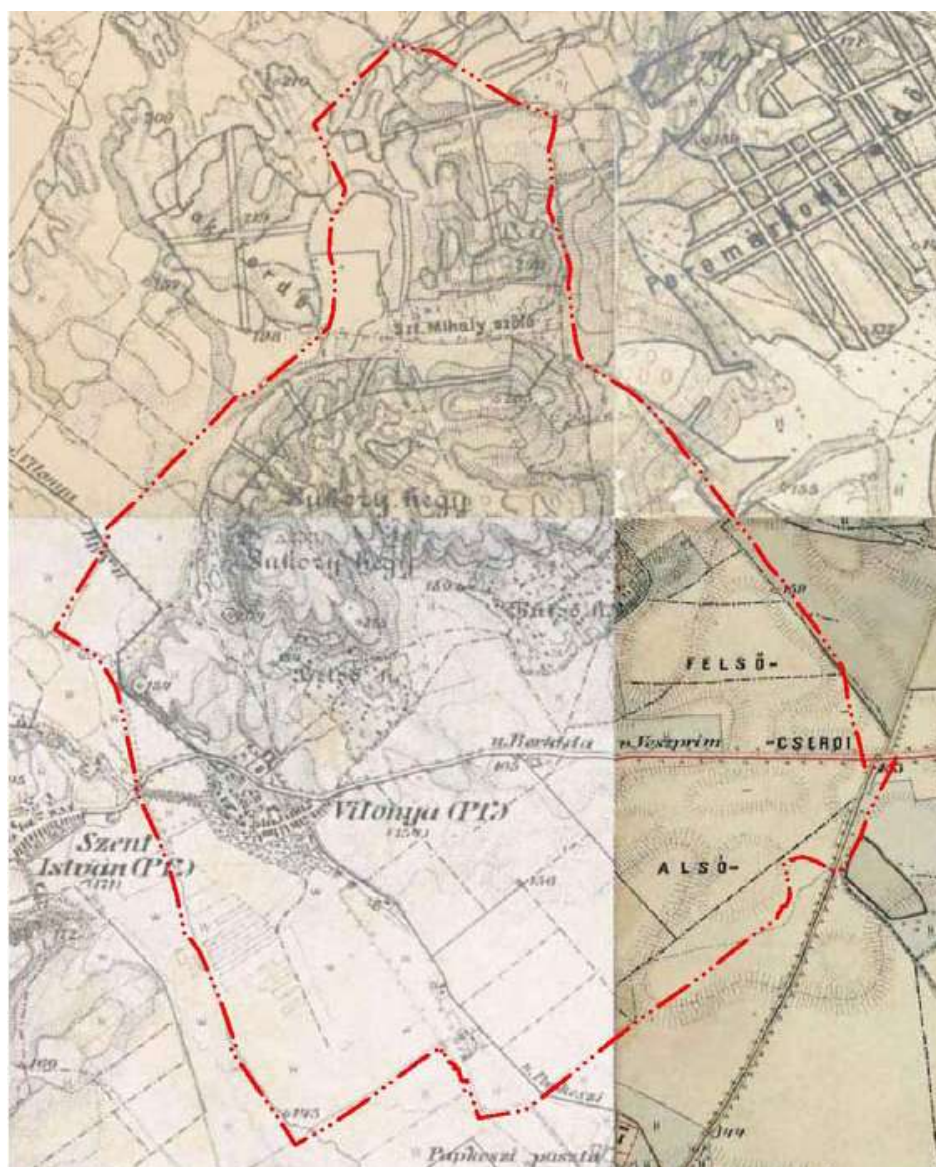
Az 5. ábrán látható községek a következők: 1. Sóly, 2. Hajmáskér, 3. Vilonya, 4. Berhida, 5. Balatonkenese, 6. Csajág, 7. Balatonfőkajár, 8. Vörösberény, 9. Szentkirályszabadja, 10. Paloznak, 11. Balatonfüred, 12. Aszófő, 13. Örvényes, 14. Monoszló, 15. Balatonhenye, 16. Köveskál, 17. Szentbékáll, 18. Mindszentkál, 19. Kövágóörs, 20. Kékkút, 21. Salföld, 22. Tapolca, 23. Balatongyörök, 24. Vonyarcvashegy, 25. Gyenesdiás, 26. Keszthely, 27. Szántód-Kőröshegy, 28. Balatonendréd

7. ábra: Szénkénevezés a szőlőben (forrás: Keszthely története)

Ekkor jelent meg egész Európában az amerikai alanyfajtára oltás, ezeket az alanyokat ugyanis nem támadta meg a filoxéra. Úttörő volt az országban, e tekintetben a Teleki család, számos alanyfajtát hoztak létre. Itt érdemes még megemlíteni a Georgikon alanytípust, melyet a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem szakemberei kísérleteztek ki a Cserszegtomaji Szőlészeti- Borászati Kísérleti Telepen, és még napjainkban is forgalomban van. Azonban a kispénzű parasztembereknek nem adódott meg a tömeges új telepítések költségeinek előteremtése. Én erre az időszakra teszem a Szent-Mihály szőlő megszűnését. Ezen felül a Belső, és Külső hegy tekintetében is jelentősen visszaszorultak az ültetvények. Fontosnak tartom megemlíteni egy másik következmény megjelenését is, mégpedig az őshonos fajták teljes eltűnését. Az alany oltványokkal együtt a nemesítők jelentős, többnyire nyugat-európai fajtakészleteket hoztak be az országba, hiszen ezek termelésbiztonság, mennyiség, és minőség szempontjából sokkal többet tudtak nyújtani elődeiknél. A teljesség igénye nélkül néhány őshonos fajtánk, amit őseink Vilonya környékén termesztettek: Sárfehér, Balafánt, Budai Zöld, Ezerjő, Góhér, Furmint, Hárslevelű, Kéknyelű, Rózsakő, Juhfark,

Leányka, Kövérszőlő, Kövidinka, Pozsonyi fehér. Szerencsére ezek egy része, ugyan már csak borvidékekre szűkülve, de más területeken megmaradt, helyenként pedig igen népszerű, és a borvidékére jellemző fő zászlósbor maradt. Ezzel együtt kis területű kísérleti jellegű telepítésekkel érdemes volna megmutatni a ma élő embereknek, hogy mit fogyasztottak, és mivel kereskedtek elődeink Vilonyán.

8. ábra: Vilonya térképe a harmadik és negyedik katonai felmérésen 1869-1887 (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

Vilonya a harmadik, és negyedik katonai felmérésen (1869-1887). A szőlőterületek változatlan kiterjedésben találhatóak meg a Belső- és Külső-hegyen, valamint a Szent Mihály szőlőben. (8. ábra)

A századfordulón jelentős lehetőség nyílt a kisparaszti réteg számára (9. ábra):

„A Zichy-grófok parcelláznak. Az egyik veszprémi újságban a következő érdekes hírt olvassuk: Városunk közvetlen szomszédságában fekvő falvakban ismét egy üdvös, a gazdaosztály előnyére, sőt városunk kereskedelmi forgalmára is egyaránt közhasznú mozgalomról kapunk hírt. Úgy értesültünk, hogy a Zichy grófok a »várpalotai uradalom« tulajdonosai végleg elhatározták, hogy az ösküi tüzérségi gyakorlótér eladása folytán az uradalmi központtól szétválasztott vilonya-szentistváni bérgazdaságukat még e nyár folyamán parcellázás útján fogják a körülfekvő községek gazdái között értékesíteni és felosztani. Ismerve a körülfekvő szorgalmas községek határainak szűkre szabott voltát és látva a városunk körül mindinkább fejlődő állattenyésztés és tejtermelés üdvös fellendülését — csakis igaz örömmel üdvözölhetjük a »palotai grófoknak« ezen közjóra irányuló elhatározását, mellyel alkalom adódik kistelkü gazdáinknak, hogy a különösen legelőekben és öntözhető rétekben gazdag uradalmi részt méltányos árért megszerezhessék. A parcellázás sikerét biztosítja a tulajdonos grófoknak közismeretű népszerűsége és a nép javáért érdeklődő tulajdonsága, — amelyből folyólag most is, amiként halljuk — a szerfelett előnyös fizetési feltételek mellett minden nyereszkeskedő közvetítőt kizártak és önmaguk saját tisztjeik és uradalmi ügyvédjük által fogják a terhes parcellázási műveletet intéztetni. Amint értesülünk, a körülfekvő községek, név szerint Vilonya, Szent-István, Sóly, Litér, Papkeszi, Peremarton, sőt Hajmáskér és Kádárta lakosai közül is tömegesen jelentkeznek a jobbmódú kisgazdák az uradalmi megbízottnál.” Forrás: Hazánk, 1901. július (8. évfolyam, 154-179. szám) 1901-07-09 /160. szám (Arcanum)

HIRDETMENY.

— — —

A várpalotai urodalom **Vilonya-Szentistváni**
urodalmi részlete

3200 hold

parcellázás után, 10 holdtól 500 holdig kiasitható rész-
letekben, az összes gazdasági épületekkel, **malmokkal**
es az öskti kállokkal együtt

szabad kézből, nyilvános ajánlatok után, eladatik.

Kétféle fekvésű szőlőtulaj. bejutányosabb áron, legelővel és
öntözhető réttel együtt parcellázható.

Ajánlatok **I. évi szeptember hó 1-ig** 10 százalék
foglalt és hányagunk mellett **dr. Vadnay Béla** urod.
ügyvédhez, Veszprembe intézendők.

Mindenemű felvilágosítás egyedül alólírott urodalmi
ügyvédnél nyerhető. — Jelentkezés a birtok megtekintésére
ugyanott.

Veszprem, 1901. augusztus hó.

Dr. Vadnay Béla.
urod. ügyvéd

9. ábra: Hirdetmény 1901-ből (Forrás: Hazánk, 1901. július (8. évfolyam, 154-179. szám)1901-07-09 / 160. szám
(forrás: Arcanum)

A második csapást a Trianont követő területi veszteségek okozták. Az ország elvesztette területe kétharmadát, és ezzel iparának jelentős részét is. A lakosság harmada határon túlra szakadt, míg a bortermelő területek nagyja országhatáron belül maradt, így hirtelen erős túltermelés jelentkezett.

A határokon kívülre szorult ipari tevékenységet újra kellett építeni a megmaradt területeken belül, így vált a mi kis környékünk is egy tisztán mezőgazdaságból élő mikro régió helyett, ipari háromszöggé.

Felépült a Nitrokémia Balatonfűzfőn, a Nitrogénművek Pétfürdőn, az Ipari Robbanóanyaggyár Peremartonban (később Peremartoni Vegyipari Vállalat), megnyíltak a szénbányák Várpalotán, kohó Inotán, festékgár gyáregység Peremarton és Papkeszi között (Colorchémia). 10km-es körzeten belül számos szennyező forrás, és munkáskezet elvonzó tevékenység nyílt.

Az iparhoz kapcsolódóan készenléti lakótelepek épültek az 1920-as évektől kezdődően Balatonfűzfőn, Peremartonban, Pétfürdőn, Inotán, Papkeszin.

A lakótelepi életmód mai szemmel nem volt kiemelkedő, de a falusi környezethez mérten nagymértékű minőségi ugrást jelentett. Feltételezhetően a fiataloknak vonzóbb célt jelentett ott letelepedni, mind a szegény, kisparaszti lét nyűgjét felvéve folytatni az elődök munkáját, és minden bizonnyal biztosabb, és kiszámíthatóbb megélhetést is biztosítottak a gyári fizetések. A második világháború sorozási hullámai az évtized első felére eltüntették a munkaképes korú férfiak nagy részét a településről.

A szőlőhegyek ekkorra már visszaszorultak, fokozatosan felhagyták, amire a ligetes, hagyásfás jelölések is utalnak, a Szent Mihály szőlő megszűnt létezni, A Külső hegy szőlőterülete összezsugorodott.

10. ábra: Vilonya az 1941-es felmérés térképén (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

Demoralizáló hatású lehetett a II. világháború frontjának megérkezése is, a számos szenvedést, és értelmetlen halált hozó harcokon túl az értelmetlen rombolás is megjelent. A négy hónapon keresztül (1944 december-1945 március) itt hullámzó front alatt a „régiek” elmondásai alapján számos, több száz éves kőboltíves borospincét robbantottak be a bevonuló szovjet csapatok, persze miután „rekvirálták” a tartalmát. Az ilyen irányú újjáépítésekre nem is maradhatott energia, sem szabad kéz akkor.

Ide tartozó kis helyi monda; édesanyám keresztapja id. Velegi Sándor belsőhegyi pincéje a következő legenda szerint maradhatott meg: a minden tekintetben nagyon talpraesett fiatalember a visszavonuló német-magyar csapatoktól valamilyen módon szerzett egy dobtáras sorozatlövőt,

amivel kiment a pincéhez, és behúzott egy sorozatot a pince ajtajába. Amikor a szovjetek megérkeztek, jajveszékelve panaszkodott, hogy itt már jártak, és mindent elvittek, ami mozdítható. A szovjetek kérdés nélkül tovább álltak...

11. ábra: idősebb Velegi Sándor a szülei esküvőjén (felső kép), illetve néhai nagyanyámmal Závori Lászlóné, született Kovács Katalinnal (forrás: családi archívum)

A szőlőművelés végleges feladását pár évre rá az 50-es évek hozta, mikor a szocialista Magyar Állam különböző módokon kisajátította a földterületeket. A Belső-hegy tekintetében a személyes családi vonatkozásom a következő: nagyapámnak néhai Závori Lászlónak mintegy 7000m²-nyi földje volt, az 1901-es uradalmi árverés óta a család tulajdona, nagyrészt szőlővel betelepítve.

A kisajátításokat, TSZ tagosításokat követően kisparcellákra lett szabdalva, és gyakorlatilag az enyészeté lett, mert gazdaságtalan volt művelni. Az 1960-as években a Külső hegyen dédnagyapámnak, Závori Mártonnak még volt egy darabka szőlője, pincével. Édesanyám elmondása szerint szikár, magas parasztember volt, aki lovaskocsin járt, egész nap a földeken, vagy a szőlőben

volt, még a dohányt is magának termesztette a konyhakertben. A Külső hegy jelenleg teljesen elhagyatott, néhány kisebb szántó, és két-három rompince van csupán még fellelhető állapotban.

Fontos tényező volt a fűzfői Nitrokémia Ipartelepek 1970-es évekre csúcsra járatott termelése is, ahol egyre agresszívabb vegyszereket és egyre nagyobb mennyiségben gyártottak. A légszennyezés olyan mértékeket öltött, hogy a helyben termelt gyümölcsöket már nem lehetett értékesíteni a veszprémi piacon, mert a vevők szerint „fűzfő” szaguk volt.

12. ábra: A Külső hegy, sarkában a dolomitbányával (saját kép)

A Szent Mihály szőlő területén már semmi sem utal a régmúlt művelésére, holott a függelékben csatolt, a Zichy család megrendelésére készült 1857-es keltezésű térképen még 20 fölött volt a pincék száma. Legtovább a faluhoz legközelebb eső Belső hegy tartotta magát, itt még az 1970-es években is szőlők borították a domboldalt. Jelen állapotok szerint mindösszesen négy parcellán folyik még szőlőtermesztés. A terület felhagyott, csihatagos, vadak által „visszahódított”. Annak a veszélye, hogy a lakott terület közelsége, és a nagyszerű panoráma a belterületi beépítés irányába tereli ezt a történelmi szőlőhegyet igen nagy, a mindenkori településvezetésnek erre kiemelten kellene figyelnie.

13. ábra: Szőlő ültetvény a Belső hegyen (saját kép)

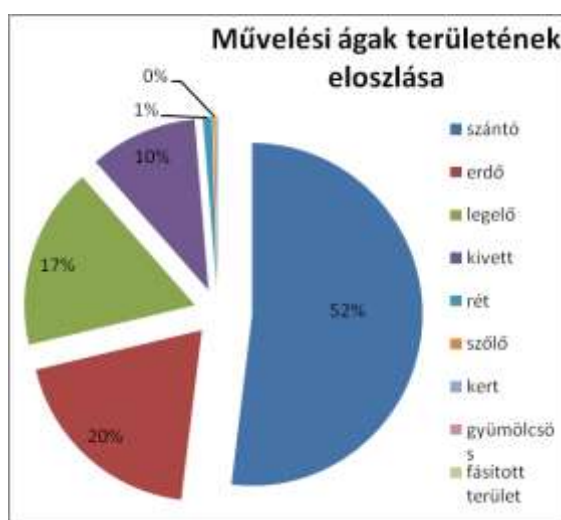
A vilonyai szőlőművelés végleges hanyatlását azonban szerintem (és kisgyermekkori emlékeim szerint) a 90-es évek hozta, mikorra a Külső hegyet végleg feladták tulajdonosai, a Belső-hegyre visszaszorult szőlők pedig a mai állapotra zsugorodtak (családunk is ekkor vágta ki a Belső-hegyi szőlőt). A Szent-Mihály szőlőt már a 20.század elején, a Tündérhegyet, és Külső-hegyet pedig a század második felében hagyták fel. Az okokat az intenzív vegyipari jelenlét, és szennyezés mellett a kényelmesebb életkörülményeket adó „gyári” munkahelyek adta lehetőséggel magyarázom. A 90-es évektől kezdődően pedig az idősebb, és hozzáértő generációk eltűnését követően egy tudás, és ez irányú akarat nélküli generáció véglegesen lezárta a lehetőségeket, tisztelet a kevés kivételnek. Kérdés, hogy az elkövetkezendő generációknál meglehet-e az akarat a visszaépítésre, vagy a Balaton felvidék szőlőhegyeihez hasonlóan mi is a mezőgazdasági funkció nélküli üdülők irányába haladunk. Reményeim szerint nem, és ehhez a helyi önkormányzatnak is szükséges lépéseket tenni rendeleti úton, hogy a vélhetően több ezeréves szőlőművelés megmaradjon, és ismét fejlődésnek indulhasson legalább a Belső-hegy tekintetében. A Külső-hegyet sajnálatos módon lassan teljesen felemészti a külszíni fejtésű dolomitbánya, azonban a bányát övező területeket érdemes volna helyi védettség alá vonni, az északi Natura 2000-es területeken túl is.

14. ábra: Mihály fiam és a Szent Mihály szőlő helye (saját kép)

2.3. Vilonya jelene, meglévő értékeink

Jelen állapot szerint 2,9 hektár szőlőművelésű terület van bejegyezve a belterület, külterület, zárt-kert besorolások összességében, azonban ez a gyakorlatban a fele lehet, ismerve az elmúlt három évtizedben felhagyott, de nem átjegyzett birtokok mennyiségét.

15. ábra: Művelési ágak területének eloszlása (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

Jelentős potenciálok rejlenek a település turisztikai jövőjében, hiszen sok kedvező adottság találkozhat egy ponton, ha az elképzelések azonos irányba haladnak:

2.3.1 Természeti adottságok

A település északi része a Vilonyai-hegység kisföldrajzi táj egy része, amely a keleti Bakony első lépcsőfokának tekinthető. Kiváló, könnyített túralehetőségek rejlenek ebben a nagyszerű területben, családos kistúrákkal kellemes barangolásokat lehet tenni, melynek csúcspontja a „királylátó”, a Sukori csúcsa. Innen tiszta időben akár a 30km-re fekvő Székesfehérvár is kivehető, de Veszprém, Hajmáskér, Sóly, Balatonalmádi, Litér, Királyszentistván, Papkeszi mindig „szem előtt” van, a Mámatető irányában a Balaton is megmutatja magát. A bátrabbak innen könnyen becsatlakozhatnak a Balaton felvidéki kéktúra útvonalába is, mely Pétfürdőtől Badacsonyig tart 101 km hosszan, és északról kerüli a Sukorit.

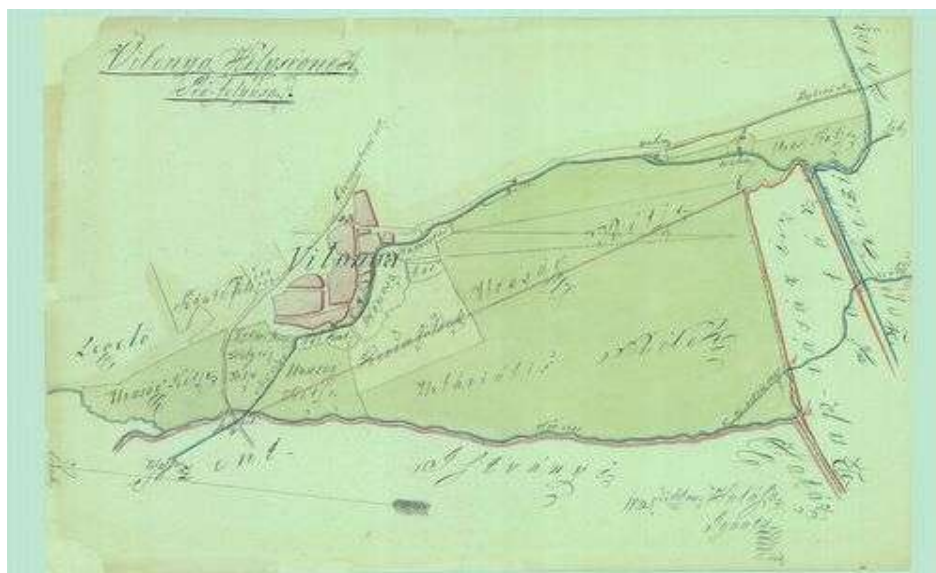

16. ábra: Kéktúra útvonal az északi parton (forrás: Turista Magazin)

Az „ófalútól” a Papkeszi utcáig kanyarog a Séd-malomcsatorna (17, 18. ábra), melynek mentén több vízimalom található különböző állapotban (egykoron öt malom is őrzött a faluban), illetőleg a déli földterületek mentén az „Óséd”, mely a Bulgárkertektől a Zsellérföldekig követi a település déli, és nyugati határát. Tervben volt egy Séd völgyét követő túraút létesítése is, amely Hajmáskértől Ósiig tartott volna, a gyakorlatban a Séd-malomcsatorna töltésén ez most is teljesíthető.

17. ábra: Séd patak (forrás:saját kép)

18. ábra: „Vilonya helyiségének élő folyása” (forrás: arcanum)

2.3.2. Épített örökség- értéktár

A természeti értékeinken túl épített örökségünk is jelentős, elsődlegesen az Árpád kori erődtemplom, és a lelkészlakás, mint a település legidősebb építményei.

Temesváry Kálmán lelkész forrásai szerint a lelkészlakás legkorábban 1481-ben épült, jelenleg itt található meg a Pap Gábor Emlékszoba. Pap Gábor (másként: *Vönöczky, Pap Kovács*, Vilonya (Veszprém vármegye), 1827. szeptember 10. – Komárom, 1895. november 2.) a Dunántúli református egyházkerület püspöke 1874-től haláláig; országgyűlési képviselő a Szabadelvű pártban. Részt vett az 1848. évi bécsi forradalomban, az 1848-49-es szabadságharcban honvédszázadosként szolgált. Az emlékszobában található kiállítva többek között a Pap Gábor püspök által a gyülekezetnek 1878-ban ajándékozott úrasztali terítő.

Az erődtemplom létesítését az építés módja miatt Temesváry Kálmán az 1100-as évek vége, 1200-as évek elejét valószínűsíti. A templom alatt, illetve a templomkertben, és környezetében eddig feltáratlan kripták találhatók, ezek régészeti feltárása még várat magára, de vélhetően kora középkori eredetűek, I. (Nagy) Lajos királyunk idejéből származó helyi nemesi temetkezési helyek. A kripták méretei: 100cm széles, 180cm hosszú, a boltívek alsó részéig 130cm magas. Padozatuk téglakirakású. „A templom szentélyének északi falában van egy vak-ablak. Ez a középkorban szentségtartó fülke volt. A keleti csúcsfalban egy lőrésforma gótikus ablak volt, amelyet 1945-ben szétlőttek. A cintérium is gótikus jegyeket mutat. Bejáratát késő gótikusnak mondják. Boltozata keresztátlós. Valamikor ravatalozó helynek használhatták. A múlt század első felében az özvegyek és gyászolók innen hallgatták az istentiszteletet. A két padka mellett további padok is voltak az idejárók részére. A mohácsi csata (1526) után a török portyázó csapatok ellenállás nélkül dúltak, rabolták az országot. Egy ilyen sereg 1529-ben környékünkön is pusztított... Bizonyos, hogy a pusztítás nálunk is hasonló volt, mint a környéken. Még 1536-ban is 9 adózó, 2 puszt, azaz lakatlan, és 21 szegényszeren lévő portát írtak össze. A 9 telkessel szemben tehát volt 21 zsöllér. A rablóhadjáratokkal együtt járt a gyűjtogatáson kívül, hogy a fiatal férfiakat és nőket elvitték rabszolgának és az állatokat elhajtották. A vilonyai lakosok is úgy juthattak zsüllérsorra, hogy állataikat elrabolták és nem volt mivel művelniük a földeket. 1545-re már 16 telket tudtak megművelni. A helyzet azonban egyre súlyosabb lett. 1543-ban elesett Fehérvár. A község földesura, a fehérvári káptalan, Pozsonyba menekült. A király Vilonyát a palotai várhoz csatolta, amelynek ekkor a báró Podmaniczky család volt a földesura. Ez a család evangélikus volt és ez kedvezően befolyásolhatta a reformáció terjedését. 1552-ben Veszprém is török kézre került. 1559-ben a Podmaniczkyk visszaadták a palotai várat a királynak. A háborús körülmények között a falu

lakossága megfogyatkozott, 7 – 8 család lakja, de azok is állandóan változnak. Az összeírások azonban mégis azt mutatják, hogy a környék nagyarányú elnéptelenedése idején Vilonyán mindig laktak.” Várpalotáról 1667-ben űzték ki a törököket, de ezután a császári csapatok dézsmálása sújtotta a helyieket, majd a Rákóczi szabadságharc csatái súlytották tovább a lakosságot. A templom renoválásra csak 1720-as években került sor.” (Temesváry 1974.) Ekkor készült el a templom 51 darabból álló fakazettás festett mennyezete, melyeket ma a Nemzeti Múzeumban őriznek. A tornyot 1796-ban építették hozzá az épülethez. Barokk stílusban készült, és fa zsindelyfedést kapott. A következő renoválás 1841,-42-ben volt, ekkor készült el a ma is látható szószék. 1869-ben a téglapadozatot vöröskőre cserélték, a tetőzsindelyt renoválták. 1901-ben különadó kivételével, és a fakazettás mennyezet Nemzeti Múzeumnak való eladásával befolyt pénzekből felújították a zsindelytetőt, cserélték a toronygerendákat.

1929-ben a tető bádogfedést kapott. „1945. március 22-én, amikor a községet elfoglalták, aknátűz pusztította el a templomtető eternit fedésének körülbelül felét. A torony északkeleti sarkát lövés érte. A keleti csúcsfalat is belőtték és az ott lévő gótikus ablak megsemmisült. A csúcsfalon keletkezett mintegy négyzetméternyi részt még akkor tavaszon Puskás Pál berakta. A tetőt is ő javította ki a határból behordott barak-deszka és farostlemez anyagával. A javítási munkákért 1.400 pengő munkadíjat fizettünk, amelyet a gyülekezet erre a célra adakozott.” (Temesváry 1974.)

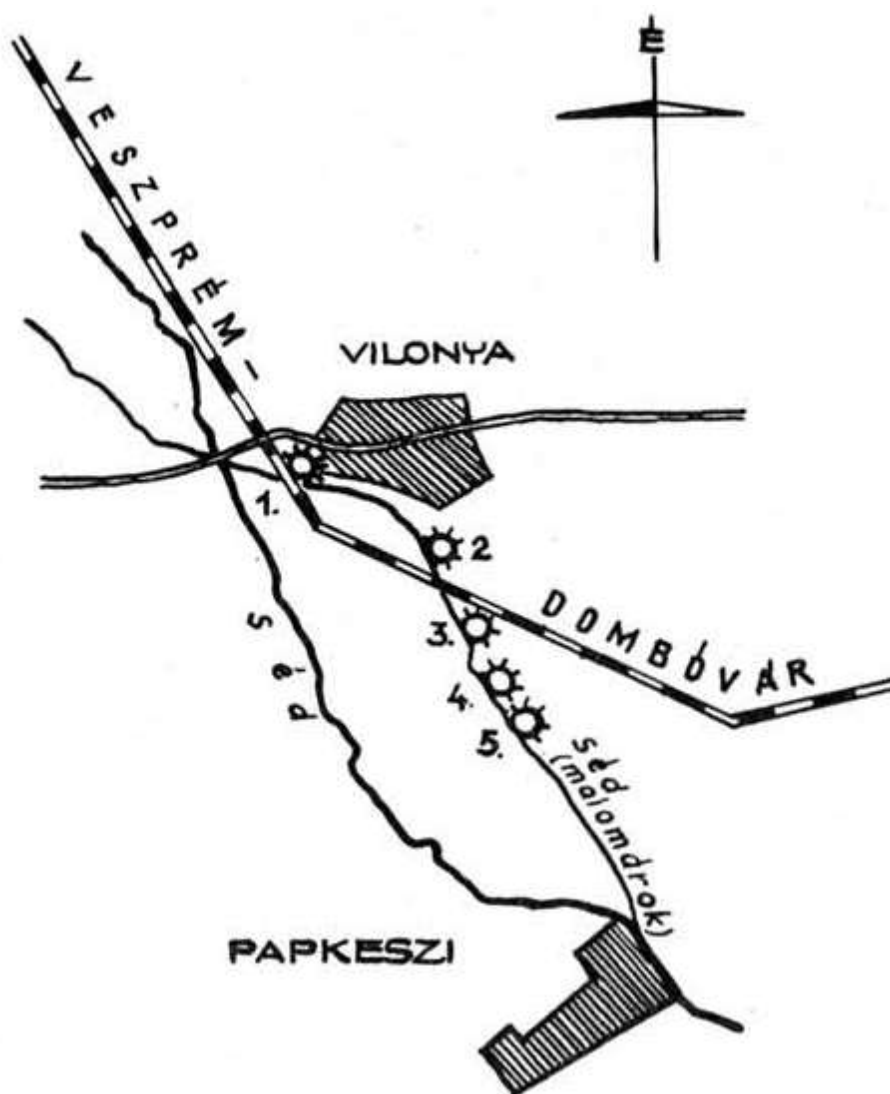
A templomot 1990-ben renováltatta utoljára az egyházközség, a hajótest új cserépfedésű tetőt kapott. A templomkertben, békés nyugalomban, egymás mellett fekszenek az 1945-ben, helyben elesett szovjet és német katonák. Sajnos a katonák által meggyilkolt helyi lakosoknak nem lehetett emléket állítani az előző rendszerben, ez mostanra talán egy pótolható feladat lehetne... „Március 22-én érte el községünket a vörös hadsereg... György Károly, Takács Ferenc és Nagy Károlyné testvérünket agyonlőtték.” presbiteri jegyzőkönyv 1945.április 27.

Vízimalmok

A Vilonyai vízimalmok történelméhez ismét csak Temesváry Kálmán lelkész leírásaihoz kell fordulnunk.

„Vilonyán először az 1570. évi urbárium említi a malmot.1 Az 1572. évi urbárium szerint egy kerekű volt és fele jövedelme a palotai váré. Vilonya ekkor a palotai váruradalomhoz tartozott s a malom vámjövedelmének fele így illette meg földesúri jogon a várat.

Az 1578. évi urbáriumból azt is megtudjuk, hogy régebben három malom volt Vilonyán. Az a „régebben” (Veszprém Megyei Múzeumok közleményei 1970.) minden bizonnyal azt jelenti, hogy a török háborúk előtt. Milyen régen épültek ezek a malmok, azt adatok hiányában megmondani nem lehet. Az oklevelek már a XI. században rendelkeznek a Séd melletti malmokról. A török bódoltsági időben a XVI. század második felében és a XVII. században csak ez a malom működött. „1693:.. négy vilonyai jobbágy a hatalmas porciódó és az ínséges idők miatt teljes nincstelenségre jutva malmát adja el, hogy adósságait ki tudja fizetni és táplálkozni tudjon.” Az egykerekeű malom 1696-ban zálogban van a fehérvári harmincadosnál. az 1730-as években újra három malom működik Vilonyán. Valószínűleg jól jövedelmeznek, mert karbantartásukról, újjáépítésükéről gondoskodnak. A XVIII. század végére a malomépités elérte teljes fejlettségét. A Séd a vilonyai határban négy lisztőrő és egy fűrészmalmost hajtott. (19. ábra)

19. ábra: Vilonyai malmok elhelyezkedése (forrás: Megalapozó vizsgálat Vilonya)

Zichy Vladimír 1903-ban eladta a várpalotai uradalmat s vele vilonyai birtokát is, Witzleben

Henrik porosz grófnak. 1905-ben Witzleben gróftól vette bérbe Varga Lajos molnármester a hajdan litérieknek épített malmot.

A másik három vilonyai malom újabbkori története részben hasonló volt a Varga-féle malom történetéhez. A felső malom a század forduló körül leégett. Utolsó bérlője Szűcs Sándor volt. A leégett malom mintegy két évtizeden át romokban hevert, mígnem börgyárat építettek a helyére. (20. ábra)

20. ábra: Volt börgyár a Séd patakka (forrás: saját kép)

A másik két malom a Varga-féle malommal egy időben került molnármesterek tulajdonába.

Az alsó malmot Müller János vette meg. Ez a malom megmaradt fakerekűnek, de a belső kor -szerűsítést ezen is elvégezték. A középső malmot turbinahajtásra is átalakították. Ez a malom 1935-ben leégett. Így csak két működő malom maradt.

1945-ben a háború után a malmokat a tulajdonos molnármesterek: Varga Lajos és Rieger János hamarosan üzembe helyezték és a fogyasztók szolgálatába állították. Az ország szocialista átépítése során a malmok is állami tulajdonba mentek át. Az államosítás 1952. május 18-án történt. Az államosítás után még egy ideig műkö-

dőtt a Varga-malom, majd felszerelésének egy részét elvitték. A termelőszövetkezet megalakulása után a darálásokat végezték itt. Később bognárműhelynek rendezték be és melléje gattert építettek.”

(forrás: Temesváry 1974.)

A malmok közül a többség lakóházzá alakítva található meg ma is, a bőrgyár épülete már csak a főfalakból áll, elhagyatott, noha a közelmúltban egy vállalkozó megvásárolta, és turisztikai célú felújításba kezdett. A Varga malom a rendszerváltozást követően visszakerült a család tulajdonába, Varga László üzemelteti. A 20. század második felének elhanyagolása sajnos mély nyomokat hagyott az épületegyüttesen, ettől függetlenül a Varga család erejéhez mérten folyamatosan renoválja. A malom teljesen üzemképes, László időnként elindítja az érdeklődő látogatók részére, ahogy a gatter is beüzemelhető. Ezen kívül gyönyörű környezetben létrehozott csónakázó, és úszótó is rendelkezésre áll a helyszínen.

21. ábra: Varga malom. (forrás: saját kép)

Séd menti Leader kultúrpark

A terület a '90-es évekig legelőként funkcionált, jómagam is hajtottam le ide a birkákat, még egészen kis gyerekként. A 2000-es években ifj. Kardos Sándor ötleteként a terület befüvesítésre került, focipálya, röplabdapálya, játszótér létesült, négy fedett kiülő, tűzrakóhelyek lettek létrehozva. Később felépült egy szabadtéri lelátó előadások részére, egy márványkövekből kirakott mini ösvény a Séd-malomcsatorna nyomvonalát, és a környező településeket szimbolizálva, valamint elhelyezésre került Pap Gábor püspök, országgyűlési képviselő, honvédszázados mellszobra, aki vitathatatlanul a település leghíresebb szülötte. A közelmúltban közösségi összefogásból kialakításra került egy többfunkciós kemence, és egy állandó színpad, tervben van nyilvános mosdók létesítése is.

22. ábra: Séd park (forrás: saját kép)

23. ábra: Pap Gábor mellszobra (forrás: saját kép)

„Öreg akác” emlékhely

Szintén a közelmúltban került létesítésre a VILO Egyesület ötletéből, a régmúlt lakosainak kíván emléket állítani. A faipari szakmunkát Tóth Gyula végezte el

24. ábra: „Öreg akác” emlékhely forrás: saját kép

Milleniumi emléktábla, és tűzoltókocsi

25. ábra: Tűzoltó kocsi, háttérben az egykori Zichy kúriával (forrás: saját kép)

A község önkormányzata állította 2000-ben.

Platánpark

A Platánparkot a 2000-es évek elején hozták létre, itt szokott kiállításra kerülni a húsvét és karácsony által szimbolizált tojásfa, húsvéti nyúl, jászol.

26. ábra: platán park (forrás: saját fotó)

Vilonyai parkerdő

A Sukori többnyire fenyőkkel betelepült erdeje, a Sipőcz család tulajdona, de túrázók számára szabadon használható. A család számos pihenőhelyet, padokat, tűzrakóhelyet, ismeretterjesztő táblát helyezett ki, valamint itt található egy erdei focipálya is varázslatos környezetben. Pár évtizeddel ezelőttig a falu Majálisainak helyszíne.

„Királylátó”

A Sukori hegy csúcsa, 253m tengerszint feletti magasságban található. I. Ferenc József osztrák császár, és magyar király 1908-ban innen szemlélte a hajmáskéri lőtéren zajló katonai hadgyakorlatot, innen ered az elnevezés is. Ennek emlékére a Vilonyai Polgárőr Egyesület emléktáblát létesített 2020-ban

Katolikus iskola

Az új iskola, és óvodaépület 1998-os átadásáig itt működött az alsó tagozatos képzést adó tagiskola. Az épületet ezt követően a katolikus egyház kapta vissza, jelenleg imaházként működik.

Pap Gábor emlékház.

Több évszázada lelkészlakásként funkcionál, itt született 1822-ben a későbbi püspök. Nyitva tartása esetleges, kérésre megtekinthető, a telefonszámokat a Platánparknál elhelyezett táblán találják meg az érdeklődők.

27. ábra: Pap Gábor szülőháza, háttérben az erődtemplom (forrás: saját kép)

Templom és templomkert

A templomkertben került felállításra 2020 évben egy helyi szakember, Tóth Gyula által készített kopjafa, a területelcsatolások 100 éves évfordulójára, a felavatását a felvidéki testvértelepülés Nyitracsehi képviselőivel közösen végezték el. Az alap ásásakor nagy mennyiségű temetkezési tárgy került elő, ezeket a veszprémi Laczkó Dezső múzeum szakemberei megvizsgálták, és igen változatos időszakú temetési leletekként azonosították. A templom környékének régészeti feltárása sokat segíthetne a település történetének részletesebb megismerésében.

28. ábra: Kopjafa (forrás: saját kép)

A templom előtt II. világháborús hősi emlékmű található, a háborúban elesett helyiek névsorával.

29. ábra: II. Világháborús hősi emlékmű (forrás: saját kép)

Fentiek mind növelnék a település turisztikai vonzerejét, kibővítenék az itt letölthető szabadidőt.

3. Vilonya jövője, saját vizsgálat

Jelen szakdolgozat azzal a céllal hivatott létrejönni, hogy Vilonya község hézagos, és részleteiben ismeretlen múltját a lehetőségekhez képest jobban feltárja, elsősorban a mezőgazdaság, azon belül is a szőlőtermesztés, és borászat mentén. A téma zárásaként a jelenlegi állapotot szeretném bemutatni, és egy olyan jövőképet vázolni, ami a helyi értékekre épít, településünk lehetőségeinek eddig kissé mostohán kezelt területén: a vidéki életteret alapul vevő gazdálkodásban, és turizmusban.

A település jövőképe meglátásom szerint két irányba haladhat:

1. Veszprém közelsége miatt egy kiüresedett, steril kertvárosias jelleg. A megyeszékhely mindösszesen 14 kilométerre található, gépkocsival 12 perc alatt elérhető. A „felénk eső” Cholnoky lakótelepet előbb elérhetjük a reggeli csúcsban, mint például a Dózsavárosi városrészből. A Veszprém közvetlen szomszédjainak tekinthető falvak (Bánd, Nemesvámos, Márkó, Veszprémfajsz, Litér, Sóly...) már telítettek, az ingatlanárak rendkívül magasak, mivel a gyakorlatban agglomerációnak számítanak. Másodlagos hatásként a Balaton közelsége is szerepet játszik, hiszen egy gyűrűvel beljebb már gyakorlatilag Balaton parti ingatlanárak uralkodnak. Ezek alapján teljesen kézenfekvő, hogy Vilonya legyen a következő cél, akár a megyeszékhely, akár a Balaton irányából. Az ez által megváltozott lakosságkép sajátos eredményeket hozhat a helyi „őslakosoknak”: a tóparton tapasztalt nyaralóövezeti szigor lassan beszivárog, zajjal járó munkatevékenységet végezni tilos, az ingatlanárak az egekbe szöknek. Így a helyben élőknek a gazdálkodás lehetősége gyakorlatilag ellehetetlenül, hiszen a mérsékeltbb vastagságú pénztárca, és a munkafolyamatokkal járó zajhatás tiltása mellett nincs esély az amúgy sem túl népszerű agrárszakma gyakorlására. Ez, véleményem szerint megöli egy vidéki település szellemét, a most még jól érezhető összetartást, és segítségnyújtást felváltja az, hogy előbb-utóbb az utcán sem köszönünk egymásnak. Ez a folyamat már elkezdődött, egyre tökeerősebb rétegek érdeklődnek a helyi ingatlanok után, felhajtva ezzel az árakat, még elérhetetlenebbé téve a helyi életkezdő fiatalok számára. Egy település jövője az elkövetkezendő generáció kezében van, azonban pont most kerül kicsavarásra a markukból a lehetőség: a legalább 300 éve helyben lévő iskola 2022. ősszel bezárásra került, de ez egy hosszabb, teljes érdektelenséget követő időszak záróakkordja volt csupán, az utolsó csonka tanévben mindössze nyolc tanuló volt az 1-4. osztály tekintetében. Gyermeklétszámban rentábilis lehetett volna, de hiányzott mindennemű ösztönzés a szülők irányába, hogy helyben írassák be gyermekeiket. Az óvodánál is hasonló jellegű problémák kezdenek kibontakozni, de ez még egy menthető történet lehetne, azonban továbbra is csak az eseményekkel való sodródás az egyetlen stratégiai terv a fenntartó részéről. Azok a gyerekek, akik nem helyben járnak iskolába-óvodába gyökerek nélkül maradnak. Nin-

csenek helyben barátaik, nincs kötődésük településükhöz, hiszen szüleikkel együtt csak aludni járnak haza. Az így felnövő generációtól nem lehet elvárni, hogy felnőtt korukban lokálpatrióta szemlélettel tekintsenek Vilonyára, vélhetően az első lehetőségnél máshol alapítanak majd családot, és ezzel el is indul a falu a lassú kiöregedés, és kihalt üdülőfaluvá válás útján.

2. Felkaroljuk a helyi értékeken alapuló gazdálkodást, támogatjuk a helyben vállalkozni szándékozókat, fejlesztjük a turizmust, elősegítjük a vendéglátás felfejlődését, mentjük ami menthető a helyi oktatás kapcsán.

Itt, most a saját szakmám szemszögéből tekintek előre. Ez önmagában is hatalmas lépés lehet, hiszen Magyarországon az utóbbi években rendkívül népszerű a birtoklátogatási túra. Túracsoporthoz vendéglátás, birtokmegtekintéses lehetőséggel lehet egy elképzelés, mely része lehet a településen fellelhető egyéb szabadidős lehetőségeknek, úgymint Séd park szervezett csoportos rendezvények része, Varga vízimalom látogatása, Pap Gábor emlékház megtekintése.

Az emlékház kiállítását bővíteni szükséges, de ez fillérekből is megoldható: a nemzeti archívumokban rengeteg leírás, térkép, elbeszélés került digitalizálásra, melyek másolatait a szükséges engedélyeket követően időrendben ki lehetne állítani. A múlt század elején a Nemzeti Múzeumnak eladott mennyezetdíszítő fakazetták visszaszerzésének lehetősége, legalább részlegesen. A templomi kripták feltárásának ösztönzése. A római kori településnyom feltárása, ha nem is Balácsintjén, de a templom kerttel karöltve jelentős vonzerő lehetne, vizuálisan megjelenítve az elmúlt kétezer évet.

Vilonya község Árpád korig visszanyúló múltjában a település lakóinak megélhetését a juhok mellett a szőlő, és bor adta, mert a területi adottságok ezeket tették lehetővé. A település címerében negyed részt foglal el a szőlőfürt, mely a régi bortermelést jelképezi. Szőlőterületek bővítésére még mintegy 30 hektárnyi terület bevonható lenne a falu fölött elhelyezkedő területeken, valamennyi szőlőhegy volt egykor.

A Balaton, és Bakony felfedezése közben kis kitérőt tenni akaró turistákra, kirándulókra, túrázókra is építhetne a település, hiszen több túraútvonal is fut a közelben. Jelentős kerékpárforgalom zajlik már most is az aktívabb évszakokban, de csak átmenő falu vagyunk, noha adottságaink lehetővé tennék, hogy akár egy hétvégét is el lehessen tölteni helyben, itt a vendéglátás fejlesztése lenne szükséges (szálláshelyek, étterem). Szerencsére mutatkozik rá készítés a régi vincellérpince, illetve a volt bőrgyár tekintetében.

A vidéket szerető, egészséges termékekre, és bizonyítható származási helyre érzékeny családok középréteg bátran célozható, a környékbeli településeken, majd a környékbeli városokban. Ez mindösszesen 20km-es kör, de több mint 100.000 fős lakosság. Mindez persze nem biztosíthat a vidéki vendéglátáshoz szükséges teljes lefedettséget, szükséges lesz más ágakban is hasonló gondolkodású gazdálkodókra, hogy az állattartás, szántóföldi növények, gyümölcsösök, konyhakerti kultúrák, méhészet területén, de főként az ezekből előállított termékek révén minden helyben elérhetővé váljon, és büszkén nyújthassunk át egy „Vilonya” csomagot bárki részére. Ezekhez azonban élő, és lüktető vidéki településre van szükség, ahol a gazdálkodásra berendezkedni vágyók megtalálják a számításukat, jól, és lelkesen állítják elő termékeiket, majd kínálják azokat eladásra. Természetesen egy üveg kiváló vilonyai bor kíséretében.

A Belső hegyen már csak kevesen foglalkozunk szőlőtermesztéssel, ennek okait is kérdeztem egy még aktív szomszédtól.

30. ábra: az első rozé bor a 2021 évből (forrás: saját kép)

3.1 interjú

Zacsovics Csaba (továbbiakban Z. Cs.), és édesanyja Délczeg Katalin(továbbiakban D.K.).

- *Csabi, a Belső hegyen, a szomszédomban van szőlőd. Tudsz nekem arról mesélni?*

- De mégis mit?

- *Mekkora terület, mikor telepítetted, milyen fajták?*

- Az 300 négyszögről durván, 1100 m² körül. 2001-ben kaptuk meg a földet, szerintem 2003-ban. Mert először próbálkoztam szántónak, katasztrofális, teljesen alkalmatlan rá. És akkor lett bele szőlő téve. Öt félé; zweigelt, ottelo, zengő, királylányka meg rizlingszilváni. Itt-ott van benne izabella is, és van egy kadarkám is, de nem tudom miért volt valamikor híres szőlő, mert borzalmasan pocsék. Noáhhval próbálkoztam, de azok mindig meghaltak benn.

- *De jól érzi magát a szőlő ott kint, nem?*

- Jól, csak nincs gépem, már hét-nyolc éve nem volt trágyázva

- Előtte volt szőlőtők családilag?

- Anyuéknak volt a Külső hegyen, de én még akkor nem is éltem. Mikor volt '60-ba?

- (D.K.) Hetvenbe. Addigra megvolt a szüret, mert ő novemberben született, úgyhogy nem emlékezhet rá. Amikor már tudott menni, elsétáltunk oda ki, aztán mutattam neki a helyét, hogy ott volt a szőlő. Mert a TSZ-nek nagyon sürgős volt kivágni, de viszont nem csináltak vele évekig semmit. De többeknek is volt ott szőlő.

- *Már nincs is semmi a Külső hegyen, egy-két rompince maradt meg.*

- (Z.Cs.) Igen, van ott az a nagypince, ahogy fölmész a Külső hegyen balra, nem is tudom mi volt, meg hátul, talán a Szalmásiéké lehetett, egy nagy diófa is volt ott. De most mi lehet, nem tudom, nem jártam ott 25 éve, nem tudom, hogy nem-e dőlt össze.

- (D.K.) A Závoriéknak a Belső hegyen, ha jól emlékszem ott följebb volt, ahol kicsikét kanyarodik az út, ahogyan megyünk bal kéz felől, jó darab szőlő volt. Itt ezen a részen nagyon soknak volt, itt majdnem csak mindenkinek szőlő volt. Egész innen, ahol a juh hodájok vannak, kezdődik a Belső hegyi rész, ott mindenkinek volt szőlője. Megvan még az a kis ház ugye? Ahol szőlő van, belül volt egy kis ház, az a Bartha tanító bácsié volt, aki itt volt iskolaigazgató. Hát engem se taní-

tott már, mert igen öregek voltak. Azt hiszem, hogy azoké volt a legelső. Később tőlük erre a falu felé még valaki telepített egy szőlőt, és onnantól kezdve végig, hosszában volt szőlő. Aztán sokan kiöregedtek, meg volt ez a TSZ fölmozdulás volt olyan, akinek ott is maradt, és lassan ki is pusztult. Voltak olyanok, akiknek nem volt szőlő, de voltak gyümölcsfák, meg ilyesmik. Csabi azon a részen nem nagyon volt?

- (Z.Cs.) Akkor nem nagyon volt senkinek sem, lenn volt a méhes ember apukájáéknak szőleje, ott volt az Ácséknak a szőleje.

- (D.K.) Az volt a Barta tanító bácsinak a szőleje. És akkor az Ácsék, aki igazgató volt itt, megvették, és nagyon szépen gondozták, aztán mikor már ők is idősebbek voltak, meg el is mentek innen, akkor a Hajdáék vették meg az egyik részét, a másik rész megmaradt az Ácséknak. De aztán a Laci is beteges lett, még a gyerekei is egy kicsit gondozták. Aztán azóta nem tudom, mert évek óta nem jártam arra, de az ott igen jó volt szőlő tekintetében.

- *És milyen fajtákat tartottak, arra tetszik emlékezni?*

- Hát nem nagyon. Még ott ahol volt a katolikus iskola, most a templomunk, ott fölül is volt egy jó nagydarab üres föld, azon is fölül volt egy jókora nagydarab szőlő. És ott pár sor szőlő volt egy-egy gazdának. Mert az meg a Horváthéké volt, akik a kastélyban laktak. A felszabadulás után ezektől elvették a földet, és kiosztották a vilonyaiaknak, akinek kellett. És abban is olyan finom szőlő volt, hogy elvihették még versenyekre is. Szóval a Hajdáék vették meg az Ácsék szőlejének egy részét, de nekik a Külső hegyen is volt, ott ahol minékünk is volt a szőlőnk.

- *És annak mi lehetett az oka, hogy így fölthagytak mindennel?*

- Szerintem az öregség, meg az, hogy a fiatalok nem foglalkoznak az ilyenekkel. Egyet azért mondok, hogy itt Fűzfőn, amikor elszabadult valami vegyszer, aztán tönkretette nálunk a kertet is. De azt kiheverte a szőlő, másik évben már jó volt.

- (Z.Cs.) Csak bűdös volt.

- (D.K.) Akik így a maga korába megvették a szőlőt, mert negyven éves embernek már voltak nagyobb gyerekei, és hát megyünk a gyerekekkel együtt, de aztán azok nem akarták. A szülők meg megöregedtek, meg is haltak. És így maradt el. Pedig kár ezért a hegyért én azt mondom, mert tényleg egy olyan jó helyen van, a kilátás is jó. Mert ha mi is kimentünk a Csabinak a szőlleihez az ember csak állt, bámészkodott, nézelődött. Meg oda ez a fűzfő se nagyon ért el, meg hát hála

Istennek, hogy ez is megszűnt. Nekünk jó volt, hogy a Csabi így belekapcáskodott ebbe a dologba.

-Csabi tervezel a belső hegyen bővíteni?

- Bővíteni nem. Azt tervezem, hogyha bejönnek az oltások nekiállok átoltogatni csemegére valamennyit. Meg egy szőlőkiszántó ekét akarok venni, hogy ne középen szántsak, ahol csak a gaz nő. Mert mondták annak idején, hogy középen meg kell szántani, és a szőlőgyökér elmegy oda. Hát nem megy el oda. Lefele megy, oldalra nem megy. Ott volt mindig méteres gaz. A szőlőtővében 10 centis gaz, középen másfél méter, mert ott nyomta a trágya. Régen, mikor elkezdtük rotáltam, most füves az egész, gyomirtózni akarom.

- Valamennyi takarás kell neki nem?

- Gyep szerinti takarás? Fene tudja. Amilyen kevés eső van azt meg felfogja, nem megy le.

- Talajlebordással nem találkozta?

- Mikor rendesen volt művelve, akkor volt, nagy árkok voltak benne. Amióta füves azóta nincs. Arra is gondoltam, hogy becsővezem, de az is nagy költség. A termést is inkább eladnám, mert a borral nincs is kedvem foglalkozni. Egy időben gondolkoztam rajt, hogy eladom a mustot. Akkor Kenesén is műveltem egy darab földet, de nem kellett senkinek se.

- Itt dolgozol fel a háznál?

- Más lehetőség nincs. Én ott kint nem mernék pincét tartani. Nem tudom a Vincéék úgy csinálják-e, hogy ott kint van a bor, szerintem nekik sem ott kint van.

- Vincét is meg kell, keressem, mert hát összesen hárman vagyunk, akinek van kint szőlője...

- A szüreti felvonuláson szoktam erősen mosolyogni; szüreti felvonulás van, és három embernek van a faluban szőlője, akik nincsenek ott.

- Vadkárrel hogy állsz?

- A vadkárrel annyit, hogy énnekem az őzek már több kárt csinálnak, mint a madarak. Mert a madarak ellen még lehálózom, de az őzek ellen csak a kerítés véd.

- Vaddisznó?

- Inkább a Katinak a területén túrnak (szomszéd), inkább azokat a csihatagosabb területeket szeretik. Próbálkoztunk ilyen rémcafatokkal, körbemadzagoltunk apuval annak idején, ráaggatunk mindenféle színes dolgot, de nem volt hatása. Érészi időszakban teszek ki három ultrahangos vadriasztót. Szerintem mellette érzik a legjobban magukat, lehet, hogy még táncolnak is.

A helyi szőlőkultúra feltámasztása a szőlő- és gyümölcs termesztésre alkalmas természeti adottságok mellett, valamint az ebben rejlő hagyományok is „kötelezővé” teszik, hogy őseink több száz éves tevékenységét átmentsük az utókor számára.

Valószínűleg a két lehetőség között lesz a jövő. Én reménykedem benne, hogy inkább a 2. elképzelésből szerepelhet több. Hogy mennyi, az csak rajtunk múlik.

31. ábra: új telepítés a Belső hegyen (forrás: saját kép)

4. Összefoglalás

Szakedolgozatomban igyekeztem áttekinteni Vilonya település adottságait, és ezekhez mért lehetőségeit.

Számba vettem a község földrajzi adottságait, történelmi múltját, a jelen értékeit, a jövő lehetőségeit és veszélyeit.

Vilonya elhelyezkedése, az épített múlt, a természeti adottságok és ősünk ránk hagyott tudásbeli öröksége szinte kötelezővé teszi a hagyományok folytatását a szőlészet-borászat szempontjából is.

A mai, folyamatos bizonytalanságokkal teli világban a biztos pontokba kell kapaszkodnunk, otthonunk adta lehetőségeinket mindenképpen javasolt kihasználnunk.

Az utolsó pillanatban vagyunk egy helyben kétezer éves agrárhagyomány megmentéséhez, amit nem csak a jelen generációi számára szükséges fenntartani, hanem az utódoknak is csak ezzel tudjuk biztosítani az esélyt a folytatásra.

A történelmi szőlőhegyekből a Szent Mihály a 20. század elején került felhagyásra. Mára semmi sem utal rá helyben, hogy valaha is létezett. A Külső hegyet a század második felében hagyták el végleg a szőlősgazdái. Mára néhány rompince jelzi csupán, hogy valaha milyen jellegű tevékenység folyt itt. A Belső hegy mostanra töredékére zsugorodott, mindösszesen pár hektáron folyik még kiskertes szőlőművelés. A peremterületeken még fellelhetőek a régi kőboltíves pincék, de a természet már visszahódította a vidéket.

Reményeim szerint a következő években visszafordulhat ez a száz éves lassú leépülés, és újra méltó lehet a település a címerében szereplő szőlőfürtre.

„ Aki nem ismeri a múltat, nem ítéheti meg a jövőt. A múlt az a talaj, amelyen állunk. Tanítómesterünk, megmutatja, hogy milyen hibákat nem szabad újra elkövetni és mit kell tenni”

Habsburg Ottó

Köszönetnyilvánítás

A szakdolgozat nem készülhetett volna el a következő személyek segítségével:

Némethné Závori Márta, aki a családi történetekkel színesítette a leírásokat

Herczeg Gabriella, aki formailag, és nyelvtanilag rajta tartotta a szemét

Herczeg Jeromos, aki a szerkesztésben segített

Dr Lukács Gábor egyetemi docens, a belső konzulensem, aki irányt mutatott

Zacsovics Csaba, és anyukája Kati néni, akik segítettek múlt, és jelen feltárásában

Horváth István, a „helyi legendák őrzője”

5. Irodalomjegyzék:

- Dövényi Zoltán Magyarország kistájainak katasztere 1990 Mezőgazda kiadó
- Megalapozó vizsgálat Vilonya (<https://vilonya.asp.lgov.hu/>) (2022.07.22)
- Hölgyfutár, 1861. július-december (12. évfolyam, 79-157. szám)1861-11-09 / 135. szám 420-421. oldal (<https://adt.arcanum.com/hu/>) (2023.03.26)
- Bátorfi Lajos: Adatok Zala megye történetéhez című könyve 1878 (<https://adt.arcanum.com/hu/>) (2023.03.27)
- Rómer Flóris
https://epa.oszk.hu/03300/03345/00007/pdf/EPA03345_ldm_online_2020_02_011-019.pdf (2023.04.15) 2. oldal
- Rhé Gyula Római emlékek 3. Veszprém környékének római úthálózata
- https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_BAKO_BalatonTudTanEredm_3_1/?query=vilonya&pg=27&layout=s (28. oldal, 2023.04.15)
- Veszprém Vármegye összeírásai 1696, 1715, 1720, ford. Takács Endre, VML közlemények 2002 (<https://adt.arcanum.com/hu/>) (2023.03.29)
- Vilonya Településrendezési tervéhez 2018-ban készített Örökségvédelmi Hatástanulmány (<https://vilonya.asp.lgov.hu/>) (2022.08.23)
- Veszprém Vármegye összeírásai 1696, 1715, 1720, ford. Takács Endre, VML közlemények 2002 (<https://adt.arcanum.com/hu/>) (2023.04.04)
- Temesváry Kálmán 1974-ben kelt Vilonya; Templomunk, és lelkészlakásunk (<https://adt.arcanum.com/hu/>) (2023.04.07)
- Csillag Jánosné 1973-as néprajzi gyűjtés (<https://adt.arcanum.com/hu/>) (2023.04.09)
- Központi Statisztikai Hivatal
https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=15705 (2023.04.10)
- fentrol.hu
- <https://malagarden.hu/wp-content/uploads/2015/03/vilonya1-600x408.jpg>
(2023.04.13)
- Vilonya község címere (forrás: <https://vilonya.asp.lgov.hu/vilonya-kozseg-cimere>) (2023.04.15)
- <https://www.turistamagazin.hu/hir/vegigjartuk-a-balaton-kek-utjat> (2023.04.15)
- https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag/nemzetisegek/szlovakok/kesztolc/kesztolc_tortenete/pages/001_kesztolc_tortenete.htm (2023.04.15)

6. Mellékletek

6.1. Melléklet- néprajzi gyűjtés

1973-as néprajzi gyűjtés, ami tökéletesen megmutatja a kis tájegységek régi funkcióit:

34. VILONYA

Vilonya, -'n, -'rul, -'ra, -i [K1. P. K2. ~]. – T: 1363 ha, L: 719. – 1983-tól Veszprém városkörnyéki települése. – P: „A Vilonyai Lelkészi lakon kőbe vágva 1481 év szám áll, és így ez az építés idejét jelöli a Templom igen régi körös körül régi szép téglából épült kripták vannak, valamint az egész Templom ajja mind kriptá, – ezekből kiindulva Vilonya neve hajdan lehetett, Villa Nova Sancti Stephani s ebből magyartva Vilonya”. – Fcs.: A vilonyaiakat libásoknak csúfolták, mert sok libát tartottak. Nevezték őket golyvásoknak is, mert a jódszegény víz miatt sok volt a golyvás ember.

1. Zicsi-katékj : Urasági épület : Uraságék háza É. Régen a Zichyeké, később Horváth nevű földbirtokosé volt. Ma lakóház. 2. Katolikus iskola [Általános iskola] É. 1941–42-ben építtette a katolikus egyház. Jelenleg az alsó tagozat működik itt. 3. [K2. Tóréti] S, sz 4. Hétvezér utca : Országut [Hétvezér u] U 5. [K2. Beltelki kertek] S, k 6. Kis-telkek [K2. Kistelki tábla] S, sz. A régi urasági földeket kis telkekre osztották. 7. Vögyi-kút Kút. A völgyben van, a Hegyhátról jártak ide. 8. Hegyhát Ds. Felparcellázták. Ide tartozik: 9–12., 15–18. 9. Kurdi köz [Petőfi u] Ur. Az itt lakó Kurdi nevű emberről. 10. Balassa köz [Petőfi u] Ur. Balassa nevű kereskedőnek volt itt boltja. 11. Balassa-bót É. Ma lakóház. 12. Birkás köz [Petőfi u] Ur. Erre hajtották régen a birkákat. 13. Fő utca : Kosut utca [Kossuth Lajos u] U 14. Új sor [Újtelep u] U

15. [Bocskai u] U 16. [Arany János u] U 17. [Rákóczi u] U 18. Józsa köz [Vasút u] U. Józsa nevű ember lakik itt. 19. Kuglizó [Kuglipálya] É 20. Pósta É 21. Pálinkaház Volt É 22. Kút. Kerekes kút volt, betemették. 23. Bőrgyár : Magtár É. Régen malom volt, de leégett. Ma lakóház. 24. Templom-kút : Pap-kút Volt Kút. A templom és a paplak szomszédságában volt. 25. Bőrgyár : Bőrgyár udvar : Bőrgyári lakások É. A Zichy grófok idejében birkaakol volt. Neugerbayer nevű bőrgyáros alakította át munkáslakássá. Jelenleg tanácsi bérlakások vannak itt. 26. Kocsma [Szikla bisztró] É 27. Dolfi-kút : Parkoló É. Régen kút volt. Ma autóparkoló. 28. Kultúrház : Kultúr É

29. Tanácsház É 30. Papkeszi utca [~] U 31. Újtelepi buszmegálló : Külső buszmegálló [Autóbuszmegálló] É 32. [K2. Alsó urasági földek] Fr. Ide tartozik: 14., 22., 31–2., 42–3. 33. Református iskola É. A református egyház építtette. Ma szolgálati lakás. 34. Országzászló Szo. A II. világháború első hősi halottainak emlékműve is itt található. 35. Tápbolt É 36. Templom [Református templom] É 37. Parókia : Paplak É. A pap szolgálati lakása. 38. Herceg-bót É volt. Le-

bontották. 39. Orvosi rendelő É 40. Káposztáskertek S, k. Konyhakertek. 41. Bika-rét S, r 42. Gázlérakat É 43. Ujtelep : Prószatelep Fr. A helybeliek szerint építői sok prószát ettek.

44. Kükapu : Hármashatár [K1. Vaskapui, me K2. Kőkapu] S, e. Itt találkozik Peremarton, Öskü, Vilonya. 45. Szemmiháji-hegy [K1. Szent Mihály, sző K2. Szentmihályhegy] Do, sz. Régebben szőlőt termesztettek itt. 46. Magasles É 47. Kut.

Kerekes kút. 48. Szemmiháji-hegy [K2. Szentmihályhegyalja] Ds, l, mlen 49. Nagy-Dobra : Fősző-Dobra [K2. Dobra] Ds, sző, sz 50. Hajda és társai erdő Ds, e. Egykori tulajdonosairól. 51. Horvát-erdő Ds, e. Egykori tulajdonosáról. 52. Jáké, -ba [K2. Felső urasági földek] Ds, sz 53. [K1. Termőföli és Sukori] D, e. A terület északi részén régen szántottak. 54. Soj-éri-düllő : Soj-éri-tábla [K1. Solyéri K2. Solyéri tábla : Felső urasági földek] S, sz 55. Soji ut : Soj-éri ut Út volt. Solyba vezet. 56. Jáké, -ba [K2. ~ e] Ds, sz

57. Sukori, -ra [K1. Sukohegy P. K2. ~] D, e 58. Kirájlátó É. A helybeliek szerint Ferenc József innen nézte a hadgyakorlatokat. 59. Ökörkut Volt Kut. Itatásra használták a pásztorok. 60. Kis-Dobra : Ásó-Dobra [K2. Dobra] Ds, sző, sz 61. Istálló Volt É 62. Usztató, -ba : Kendőráztató S, sz. A patak kiszélesedő kanyarulatában állatokat fürösztöttek. Kendert is áztattak itt. Már nincs benne víz. 63. Urasági-erdő D, e 64. Jukas-kü. Három sziklából képződött üregszerű mélyedés. 65. Fülöp és társai fenyves D, e 66. Stájnikker-féle föld S, sz. Egykori tulajdonosáról. 67. Bari Horvát-féle pince É 68. Aszó, -ba [K2. ~] S, sz 69. Döggut Dögtemető 70. Eszës-pince Volt É 71. Szoros ut Út. Mélyen fekvő földút. 72. Csillag-hegy D, l. Egy török kori pince is van itt. 73. Küső-hegy [K1. K2. Külső h] D, sz 74. Fősző-páskum [K2. Kispáskum] S, sz 75. Itató-kut Kút. Használton kívül. 76. Cseri-legelő [K2. Cserilegelő] S, l, sz 77. Cseri-kut Kút. Használton kívül.

78. Ásó-páskum [K2. Nagypáskum] S, sz 79. Agácás, -ba : Klubec-féle agácás S, e 80. Kut : Csordakut. Volt gémeskút. Itt itatták az állatokat. 81. Dombovári vasut MÁV-pályatest 82. Küajja : Küpad, -ra [K1. Kőhegy aljai K2. Kőpad] S, sz. A fölötté kiemelkedő szikláról kapta a nevét. 83. Kis-erdő [K2. Ökörmező alja] S, sz 84. Temető-földi-düllő S, l 85. Temető [K2. Temetőföli és Sukori] Te 86. Birkahodá É 87. Hecs-szőlő Do, l, mlen 88. Vincellérpince Borospince 89. Tündér-hegy [K1. Belső h K2. ~ Hnt. ~] Lh, Do, e. Már nem laknak itt. 90. Kis pince Volt É 91. Hecs-pince Borospince. A terület tulajdonosának nevééről. 92. Csordaut : Szélës csapás Út. A Belső-hegy és a Tündér-hegy közötti széles út. 93. Nagy Gábor-pince Borospince. Tulajdonosáról. 94. Szérüskert M. A téeszhez tartozik. 95. Puskás Pál-féle pince É volt. Tulajdonosáról. 96. Mé-száros-féle pince É volt. 97. Klubec-féle pince É 98. Belső-hegyi ut Út 99. Barta-féle pince : Bar-

ta-pince É. Tulajdonosáról. 100. Tót Gábor-féle pince É volt 101. Velegi Sándor-féle pince É volt 102. Takács Imre-féle pince É 103. Belső-hégy [K1. K2. ~] Do, sz, sző

104. Takács János-féle pince É 105. Faluvég, -re Fr 106. Puskás-agácás Do, e 107. Aszó-toroki ut Út 108. Kis Bollók-féle pince É 109. Hégyi Takács János-féle pince É 110. Murvabányai ut Út 111. Pédagógus-fődek S, sz 112. Aszói-legelő : Aszói-szántó [K1. Első nyomásu K2. Aszói földek] S, sz 113. Zergi Dániel-féle pince Volt É 114. Herceg-féle pince Volt É 115. Horvát András-féle kut Kerekes kút 116. Miklós-féle pince É 117. Cseri-legelő [K2. Cserlegelő] 118. Kálista, -ba Tó 119. Fősző-cser [K1. Cser alja K2. Felső cseralja] S, sz 120. Peremartoni trafó Tel 121. Tó-rét [K2. ~] Mf, sz 122. Vasutállomás : Huszonhármass őrház É 123. Szédres, -be S, k, gy. Régen szederfákkal beültetett terület. 124. Bulgárkertészet [K2. Gyaloguti r] S, sz, k 125. Pap rámpa S, sz. Egyházi föld volt. 126. Kendőrfődi gya-

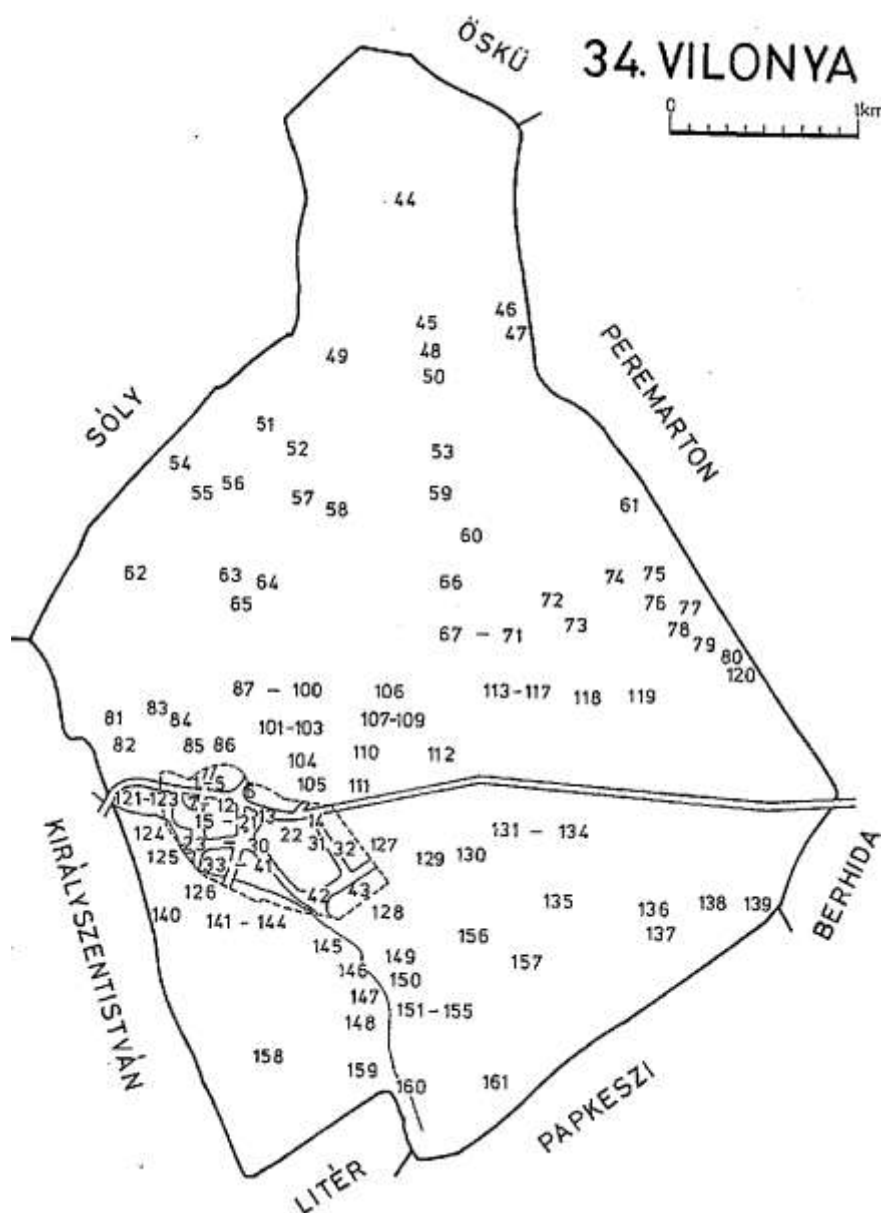
logut Volt Út 127. Kuthej-düllő [K1. Második nyomásu K2. Felső kuthelyi vetők] S, sz 128. Varga-düllő [K1. Kert alja K2. Alsó urasági földek] S, sz. Varga molnárról kapta a nevét. 129. Guba-hégy D, sz, sző 130. KuthejS, sz, sző. A víz gyakran megállt itt. 131. Kincses, -re S, sz. A helybeliek szerint mindig jó minőségű földek voltak itt. Ezért kapta a nevét. 132. Hosszu-főd : Hosszifődek [K1. Hosszu d] S, sz, sző 133. Szeméttelap G. Az egykori murvabánya gödreiből. 134. Ásó-cser [K1. Cseralja, me K2. Alsó cseralja] S, sz 135. Kuthej-fődek [K2. Alsó kuthelyi vetők] S, sz 136. Gyöptörés [K2. Gyeptörés] S, sz. A régi legelőt törték fel. 137. Ásó-táborhejek [P. Tábor helyi me K2. Táborhely] S, sz, sző. P: „1704. második Rákóczi Ferenc hadjáratakor itt Tábor volt, s szántáskor, kard darabokat, sarkantyúkat s más efféle tárgyakat gyakran találnak”. 138. Zsöllér-fődek : Zsöllér-fődi-bokrok [K2. Zsellér földek] S, sz. Szegény kisparasztok rossz minőségű földje volt. 139. Tói-zsöllér-fődek Mo 140. Falu-rét S, r, l 141. Kendőrfődek [K2. Kenderfődek] S, sz. Régen kendert termesztettek itt. 142. Fősző-rét [K2. Felső rétek] S, sz, l 143. Fotbalpája [Sportpálya] S 144. Játsszótér Park 145. Vasuti átjáró 146. Szísző-rét [K2. Úrrét] S, l 147. Urasági-rét [K2. Úrrét] S, sz

148. Középső-rét S, e. Régen legelő volt. 149. Varga-malom É. Vízimalom volt. A malomház ma is áll. 150. Ríger-malom É. Használaton kívül. 151. Kovács-malom É. Használaton kívül. 152. Rémenciális-rét S, sz 153. Ríger-düllő [K1. Felső d K2. Alsó urasági földek] S, sz. Tulajdonosáról. 154. Miller-düllő S, sz 155. Ásó-düllő [K1. Középső d] S, sz 156. Szélés csapás Út 157. Fősző-táborhej S, sz 158. Ásó-rét [K1. Határszéli K2. Határ ér] S, sz 159. Szigeti-rétek S, sz 160. Séd, -re : Kanális, -ba [K2. Séd csa] Vf 161. Polétár-fődek [K1. Tüskés K2. Új osztás] S, sz. Az I. világháborúból hazatértek kaptak itt földet. Rossz minőségű földek voltak, távol a falu központjától.

K1: 1857., P: 1864., K2: 1925., Hnt: 1973.

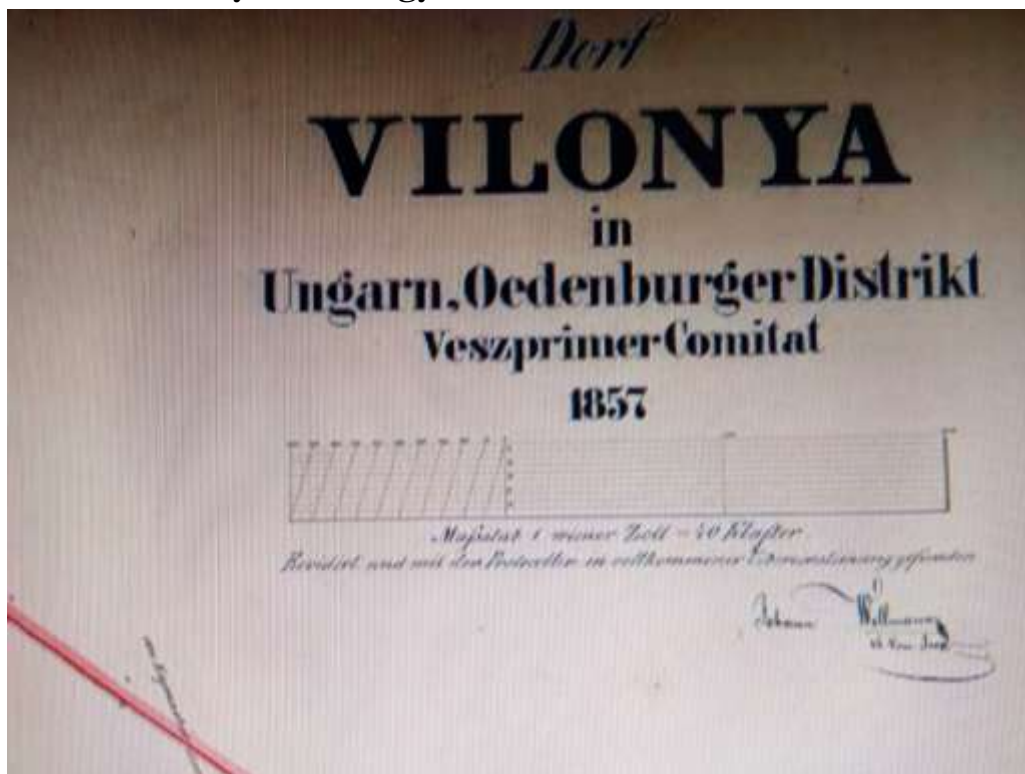
Gyűjtötte: Csillak Jánosné tanító. – Adatközlők: B. Takács Imréné 80, György Kálmán 53, Nagy Gábor 79, Puskás József 76, Velegi Lajosné 70 é.

Fentebbi néprajzi gyűjtést 1973-ban Csillak Jánosné helyi tanító végezte. Jelen forrás is igazolja, hogy a szőlészet-borászat a régebbi időkben igen jelentős területeken folyt, melyet a 70-es évekre már nagy részben felhagytak.

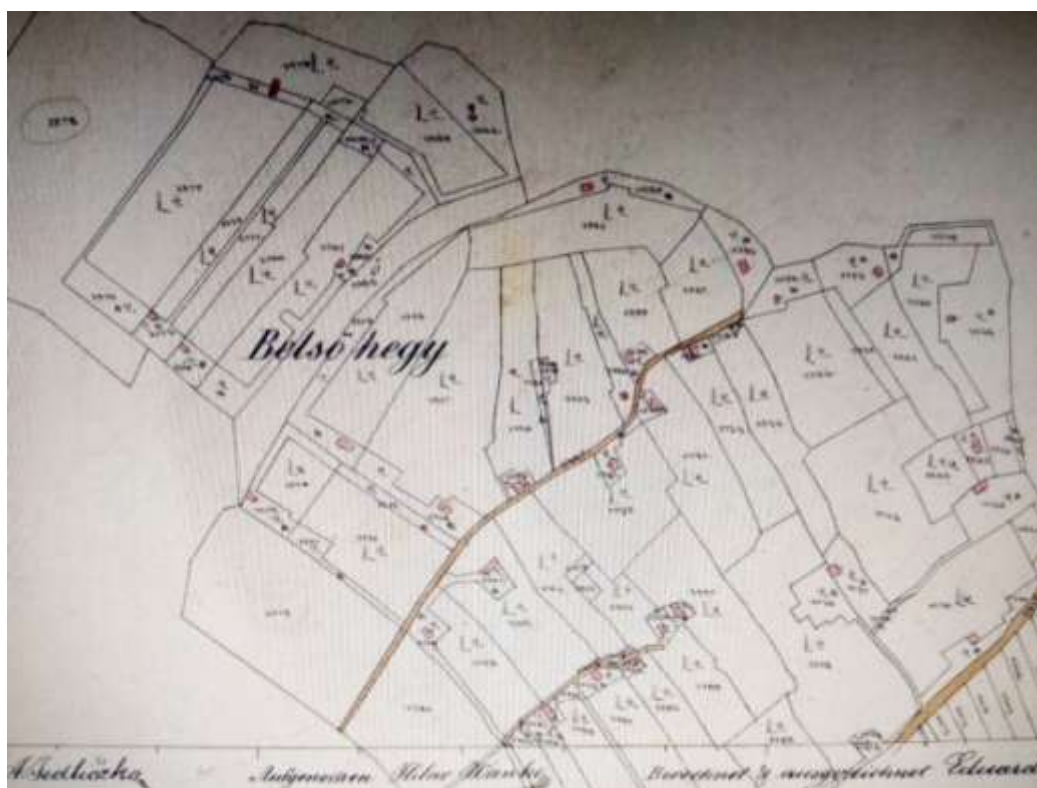

32. ábra: néprajzi gyűjtés (forrás: Arcanum)

6.2. Melléklet- Vilonya szőlőhegyei

33. ábra: A Zichyek megrendelésére készült térkép (forrás: Arcanum)

34. ábra: Belső hegy 1857. (forrás: Arcanum)

35. ábra: Külső hegy 1857. (forrás: Arcanum)

36. ábra: Szent Mihály szőlőhegy 1857. (forrás: Arcanum)

NYILATKOZAT

Alulírott Madár Gábor, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Georgikon Campus, Szőlész-borász felsőoktatási szakképzés szak levelező tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Szakdolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: Vilonya 2023.04.25

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Keszthely, 2023. év április hó 30. nap

(dr. Lukács Gábor)

Belső konzulens